

מזאונים

יוצא על-ידי
אגודת הסופרים העבריים
בארץ-ישראל

שבועון לספרות, לבקורות ולדברי אקנות

ה ת ו כ ן

- א. אישים: א. הרטנוים - האב והבן
- ב. שירים
- ג. בשלני הצפון, ספור (סוף)
- ד. משירי מצרים העתיקה
- ה. על כשרון ההתמדה
- ו. שבילים: א. על האמונה
- ז. רשימות: דפים מפנקס קטן, א.
- ח. בקורת ספרים: רומן של תקופה
- ט. ידיעות קלוב פא"ן
- י. בעולם הספרות, האמנות והתרבות
- יא. ספרים שנתקבלו במערכת
- יב. תמונות: א. עין זיתים, ב. ספן זקן
- יג. פיליטון: ה"אזהל" במערומיו

גליון
יב
(סב)

תל-אביב
כ"ח תמוז
ת"ר"צ

מחיר המודעות	מחיר החתימה
עמוד שלם - 5 לא"י; חצי עמוד - 2.750 לא"י; רבע עמוד - 1.500 לא"י; 1/8 עמוד - 800 מ"ג; 1/16 עמוד - 500 מ"ג.	בארץ-ישראל: לשנה 1 לא"י; לחצי שנה 500 מ"ג
למודעות קבועות - הנחה מהמחירים הנ"ל לפי ההסכם עם ההנהלה.	בחוץ-לארץ: לשנה 6 דולרים; לחצי שנה 3 דולרים
המערכת אינה אחראית לתוכן המודעות וסגנון	מחיר גליון בודד בארץ-ישראל 20 מ"ג; בח"ל 12 סנט

Tel-Aviv
July 24
1930

הכתובת: מאזנים, ת. ד. 50, תל-אביב, ארץ-ישראל
MOZNAYIM, P. O. B. 50, TEL-AVIV, Palestine
לסלגרמות: MOZNAYIM YAVNEHST. TEL-AVIV
בית המערכת: ת"א, רח' יבנה 19; ההנהלה: רח' יהודה הלוי 37

עישון בריא רק בסיגריות **מספרו**

י ס מ ין 20 סיגריות ב־30 מא"י

תעשנו ותוכחו התוצרת האחרונה והחדשה

חברה הדרית "אשראי" תל-אביב, בע"מ

מקבלת פקדונות בחשבון עובר ושב ולזמנים קבועים בתנאים נוחים. שטרות ודוקומנטים אחרים לגובינא. קניה ומכירה של שיקים ומטבעות זרות. העברת כספים בארץ ובחוץ לארץ ויתר עסקי בנק.

קבוצות לחסכון לשם בנין בתים. מחלקה מיוחדת לקרית תעשית.

המען: בנק אשראי תל-אביב, ת. ד. 119-תלפון 563.

לשושנה פרסיץ

תנחומים באבלה הכנד

אשר ברש וביתו

מתקבלת החתימה לשנת 1931-1930 על **"המשפט"** ירחון לשאלות המשפט העיוני והשמושי

היוצא לאור בירושלים בעריכת ד"ר ש. איזנשטדט ובכשתתפותם של מרומדים, שופטים ועורכי-דין בא"י ובחו"ל והכולל:

1. מאמרים:
  - (א) במדע המשפט הכללי (ב) במדע המשפט העברי ההיסטורי לכל מקצועותיו ותקיפות התפתחותו (ג) בשאלת המשפט והמשטר המשפטי הנהוג בארץ ישראל ובארצות המזרח (ד) על מצבם המשפטי של היהודים בין העמים. (ה) בקרת ספרים במשפט העברי והכללי.
2. ידיעות:
  - (א) על פעולתה המהוקקת של ממשלת ארץ ישראל בקשר עם פעולתה המהוקקת של הקיסרות הבריטית ומושבותיה. (ב) על פעולת בית הדין של הממשלה. (ג) על פעולתם המשפטית של מוסדות האבטונומיה העברית בארץ ישראל (אספת הנבחרים, הועד הלאומי, העיריות וועדי העיר ומושבותיה) (ד) על פעולתו בתי הדין הלאומיים (משפט שלום העברי) משרד הרבנות, משפט החברים של הסתדרות העובדים). (ה) על מצבם המשפטי של היהודים בארצות הגולה. (ו) בין עורכי הדין. (ז) על ההשכלה המשפטית. (ח) הספרות המשפטית. החברות המשפטיות המדעיות והמקצועיות. (ט) שאלות ותשובות והראות משפטיות לחותמים.

3. קונץ פסקי-דין
  - של בית המשפט העליון של ממשלת ארץ ישראל עם מפתח מפורט בסוף כל כרך. מחיר החתימה לשנה: בא"י בחו"ל
  - על "המשפט" 800-לא"י 5 דולרים
  - על "קובץ פסקי הדין" 1. " 6
  - על "המשפט" עם "קובץ פסקי הדין" 1.500 " 10

לתלמידי האוניברסיטה והשעורים למשפט וכן גם לפקידות בתי המשפט ולפקידי עורכי הדין - הנחה מיוחדת

הכתבת לכל עניני המערכת וההנהלה: "המשפט" ירושלים ת. ד. 763
Jerusalem P. O. B. 763 "Hamishpath"

חברת "דביר" בע"מ תל-אביב

החתימה על ספרית

דביר-מדע שנה שניה.

בשנת תרץ-תרצ"א תכיל הספריה "דביר-מדע" את 12 הספרים שינתנו ספר לחדש:

- תולדות החסידות** מאת פרופ' שמעון דובנוב 3 ספרים כתובים עברית בעצם ידו
- דברי ימי עם עולם** מאת פרופ' ש. דובנוב 3 ספרים
- מצרים** מאת ד"ר יוסף לוריא
מקיף את דברי ימי מצרים העתיקה את החיים המדיניים החברתיים את האמנות הדת חיי המשפחה וכו'. שפע תמונות מפות וציורים נוספים לספר ליתר באור 2 ספרים
- תולדות יעקב פרנק וסיעתו** מאת פרופ' מ. בלבן
תאור מקיף את התנועה המשיחית מימי שבתאי צבי ועד אחר יעקב פרנק. על פי מקורות ראשונים בצרוף תמונות ותעודות המתפרסמות זו הפעם הראשונה. 2 ספרים

בני עליה מאת ד"ר ש. ברנפלד
מונוגרפיות מקיפות על רש"י אברהם בן עזרא, רמב"ם, אברהם אבועלפיה, עמנואל הרומי, יהודה אברבנאל, עזריה מן האדומים, יהודה אריה מודנה, מנשה בן ישראל, שפינוזה, מנדלסון, גייגר וכו'. 2 ספרים

כל הספרים ביהד יכילו בקרוב 140 גליונות הפוס בפורמט גדל, ויעלו בערך ב־2,000 לא"י. לחותמים רק 1.20 לא"י

כל החותמים לשנת תרץ - תרצ"א יוכלו להשיג בהנחה גדולה את ספרי דובנוב הקודמים
זמן החתימה יקבע כמודעות מפורטות.

קיאונים

שבועון לספרות, לביקורת ולדברי אקנות

יוצא על-ידי
אגודת הסופרים העברים בארץ-ישראל

העורך: ר' בנימין

חבר המערכת: י. ליכטנבוים

גליון י"ב (ס"ב)

ירושלים - תל-אביב, כ"ח בתמוז, תר"ץ

שנה שניה

אישים*

א

הרטונים - האב והבן

מאת נחום סוקולוב

I

בשעת שכלולה ובתקופת דלדולה, אלא שכוח הבן היה יפה מכוח האב, וההוד הנשגב בחזון-האימים של קץ חיי ולטר העיב את הדר קץ האפוס של אמיל, ויורידהו לתחתית-המדרגה של מאורע כמו חסר-ערך. אבל זוהי טעות: חיי הבן, וביחוד מיתחו, אמנם מזעזעים יותר את הרגש, בכל זאת גם חיי האב הם פרק עשיר-התוכן ורב התוצאות שמעטים כמוהו.

למיום הוסד גרמניה לא היו אב ובן מקרב העם הגרמני, כשני היהודים האלה, שפעלם והדרם נראו במדה מופלגת ומצוינת כזאת, בכל מקצועות חיי הממלכה במשך שני דורות. לא היה כצמד הזה של „אותו ואת בנו“, שקבעו את חיתמם בצורה כל כך בולטת ומוזהירה על מקצועות החיים, הכלכלה והמחשבה בארץ מולדתם. היו מלכים: אב ובנו ונכדו וכו' ואם לא ינתק הַתּוֹק, אזי יכול הוא להמשך ולהשתרבב עד סוף דורות רבים בכוח הירושה, המסורת, הכס והכתר, הכהונה המושחת את המלכות, ורבוא רבבות הכידונים הנטועים מאחריה להגן עליה בשעת הצורך; היו חשמנים רמי היחש, אפרתים גאיונים, רוזנים נשענים על המון עבדיהם ושפעת נכסיהם ותעודות משפחותיהם ושלשלות יחוסיהם; היו בורגנים, אדירי עולם המסחר, רוזני התעשייה, אדוני החרשת, בעלי אוצרות-מתכת במחצבים ותהומות, מדור דור; היו קציני החיילים ונושאי המשרות - אבל היהודים, אשר אך זה התבקעו ויגיתו מן הגיטות ומן המצרים, אשר עוד לפני שבעים-שמונים שנה ישבו אל עקרבים במבואות האפלים, עשוקי משפט, כפופי קומה, נבדלים ומנוודים מחיי המדינה, רצוצים בגטו כעדר בתוך הדבר, מרוחקים מכל מעינות הדעת והתנון אשר בחוץ - מי מלל להם, כי אחרי יציאה כל שהיא משכונתם הדלה בין החומות, אחרי רגע כהרף עין של חופש בלתי גמור, רגע כהרף עין בערך אל הדורות הרבים והארוכים של חושך ועושק ומרוצה, יצליחו לעלות בסולם ההשלמה התרבותית והאזרחית, במעוף חפזון מפליא ומקסים כזה, עד כי כבר יכלו להעמיד מקרבם שני אנשים רבי העליליה כאלה, הלוחך ועלה מן האב אל הבן? שום משורר וחזון ומספר לא היה יכול לבדות דבר כזה מלבדו! הלא ברור הדבר, שאבות זקניהם של אמיל זה ושל ולטר לא נקבו בשם אמיל או ולטר, כי אם בשם זלמן וליב, חייקיל וטאדרוס וכיוצא בזה, ועסקיהם היו עסקי חנונים או מלמדים, ואנשי הרוח שבהם היו שקועים בהויות דאביי ורבא, וזאת היתה

האב היה בעל כשרון המעשה, והבן - בעל מחשבות; האב היה ענק התעשייה, והבן - אביר ההגיון, האב - אגודתו על ארץ יסד, והבן - בנה בשמים מעלותיו; האב - רב פעלים בעולם העשייה ו„שוכן בית חמד“, והבן - רחף בעולם האצילות, שעל גבי הממלכות והמדינות, עסק ב„מעשה בראשית“ וב„מעשה מרכבה“, לא כמי שאין לו חלק בעולם השפל ונחלה בארצות החיים, כי אם כמי שעמל וטורח להוריד את האצילות למטה ולהשליטה בעולם העשייה; האב היה פשוט וחזק, כעמוד של ברזל, והבן - כמובילה של פלדה, למדות כל הקושי והתקיפות שבה גמישה ונכפפת, מבריקה בכל הצבעים - העליונים, הצהולים, הכהים, הנוגים, עם תהומות של ערפל וסוד; האב היה כולו כוח, משטר, צלילות, מעין לוח-הפעלים, או לוח הכפל, והבן - כולו תסיסה, שנון, דקות, דטט-עצבים, לבטיררוח וקמטי מוח; האב היה איתן כיפיטר, וחיו-אפוס, שיר-גבורים נערץ, כביר ואדיר כתרשיש, והבן - מעין המלט, הוגה, חווה, נאבק עם נפשו, בבדקים של רוח הקודש, באצילות מעודנת, ביסורים של ספקות, מתוך בדיקות וגשיות של חוקר-לכל-תכלית; וחיו - חזות-קשה יאושית, מתנגפת-מפרפת בענוי נפש, וטובעת בדם ובמיתה אכזרית, מיד מרצחים. קשה לשער בדמיון שני הפכים מתנגדים יותר זה לזה. שני צירים רחוקים וקיצונים יותר זה מזה - ובכל זאת היה צד-שוה אחד בין אמיל ובנו ולטר רטנוי, כמוס וחבוי בעומק טבעם ובעצם מהות חייהם ועבודתם: שניהם התאמצו, חתרו כל ימיהם לחדש חדשים בעולם; שניהם התהלכו בגדולות, ויתרוממו לעילא ולעילא מהעולם כמנהגו; שניהם ברחו מחיי התהלה והפרסום, השאון והברק, ובכל זאת, המוניטין שיצאו להם בעולם, היו למעלה מכל שבה ופומבי; לשניהם היה לב רחב ונשמה יתרה, כשרונות מנצחים אדירים; ושניהם דרכו בעוז בראש גרמניה החדשה,

* נחום סוקולוב הבטיח לנו את סיועו הספרותי בעד „המאזנים“, והוא פותח אותו כאחד המקצועות הכי חביבים שלו, במונוגרפיות „אישים“, והראשונה בסדרה חדשה של אלו היא על דבר הרטנויים. בענין זה נגע נ. ס. לפני איוה שנים בפיליטון של „הצפירה“; אבל זה היה רק אסקיו וקטע. עכשיו כתב נ. ס. גם את החלק ההוא מחדש עם הרבה שנויים והוספות בעד „המאזנים“, וההמשך והסוף, המכילים את החלק המונוגרפי והביוגרפי הנוגע אל ולטר רטנוי (הבן). שהוא העיקר במונוגרפיה זו, נכתבו על יד נ. ס. זה עתה על יסוד זכרונותיו והחומר הספרותי המרובה שיצא לאור בענין זה בזמן האחרון. - המ ע ר כ ת.

מדרש המדעים הגבוה באין לו אמצעים מספיקים, מוכר את בית החרשת הקטן שלו, ונפנה לחקירות ולדרישות, ואיננו רוצה לקבל עול משרה, יען כי הוא בז לקטנות; ואוכל ואינו עושה מספר שנים, ונושא את נפשו לאיזה רעיון גדול.

מה היה הרעיון הגדול ההוא? אמיל רטנו האמין בעתידות עבודת המכונות, הוא האמין שהרבה עבודות שבני אדם עושים באבוד כח השרידים והזמן, בעבודת ידיים, יכולות להעשות על ידי מכונות. בימים ההם כבר נתמעטו מלאכות הידים באמריקא עד תכלית המעוט, וכנגדן נתרבו המלאכות הנעשות על ידי מכונות, ורטנו הגיע לידי הכרה ברורה, שהשנוי הזה מוכרח לבוא גם באשכנז, ושדבר זה הוא ענין גדול שכדאי לענות בו.

ובכן עלה ממדרגת עושה המכונות למדרגת בורא תקופה חדשה, לעבודת מכונות בכלל, כביכול: חלוץ של מלאכה מוכנית, ראש מעוררי החדוש והתקון של מלוי מקום הידים האנושיות, על ידי כלי עשויי בחכמת האדם, כלי המרבה ומדייק לעשות יותר מהידיים העסקניות. ובכן, אין זה איש הולך בדרך כבושה שכבר דשו בה רבים, אלא מעין יוצר ומחדש. הנני אומר: "מעין" בשביל דיוקו והגדרתו של הענין, כדי להמנע מכל אבק של הגומה. אמיל רטנו לא היה ממציא ובורא ממקור ראשון; הוא היה מסביר, מרחיב, מסדר כחות עממיים, מגשים ומגלם – במעשים מקיפים, המוניים וממלאי חללו של עולם – המצאות של אחרים. בתפקיד זה של הסברה, הגשמה והרחבה יש סגולה יהודית מיוחדת. אמנם, יש לנו, בכל מקצוע, גם בוראי-בראשית, ראשונים להמצאות, אבות תקופות, שמשות, שרשים מפרי תנובת-עלמים, – אבל יש לנו, במספר מופלג מאד, אינדיבידואלים, מפיצי תורות, מעבירים גאונים, מוליכי שפע, נושאי-כלים אדירים, ירחים מאצילי-אור, אשר בלעדיהם היה העולם חושך ותהו, וכל ההמצאות והחדושים היו חבושים בטמון, בחינת רבי משה בן מנחם, גאון המסבירים בפילוסופיה, ר' אהרן ברנשטיין, מופת הפרשנים העממיים בחכמת הטבע, המנצח לוי המתורגמן הכי מובהק של נגיגות ריכארד וגנר, פריינד לאסאל, שאף על פי שהיה "כלי מחזיק ברכה לעצמו", "תנא" ו"ראשון" בתורת הסוציאליסמוס העיוני, אבל בתכנו העיקרי ובתפקידו הקורותי, היה אמוראו של היהודי האחר, הצור האיתן, בורא השיטה: קארל מארקס – ודומיהם, ככה היה גם משפט אמיל רטנו – לא בכתיבת ספרים, כי אם בעולם המעשה, באשכנז – ועל ידי תולדות ותוצאות ושרבובים של חבדות ומוסדות, גם בעולם הכללי – תלמיד מובהק, תעמולתן, פוסק הלכה-למעשה, וסדרן רב פעלים – של המציא האמריקאי אדיסון, ואחר כך – של המון מציאים ומפענחי תעלומות-טבע אחרים.

גם תפקיד זה של איש הבינים, המפשר והמתווך והמסביר – בין ארצות ועמים, הריהו כשרון מיוחד של ישראל. מעטים דורשים אותו לשבח, ורבים – לגנאי. יצירה ותווך? לית מאן דפליג, שיצירה קודמת, אבל מה יצירה ומה תווך? רוב האנשים, אפילו סופרים ומבקרים, עשויים לרפרף על שטחיותם של דברים, לתחם תחומין, לשרטט קוים מבדילים ולחרוץ ברוח פסקנית נמהרה לאמר: זה מעשה בראשית, וזה רק תווך; וכשאומרים: תווך, אז לפעמים תגרו אחרי מלה זו, מלה רעה הימנה, והיא "סרסרות". הוי, כמה מקלות הרעת ועוות הדין יש במיון זה! כשאתה עומד על בוריו של דבר, ונוקב ויורד עד תהומו, וביחוד, כשאתה בקי ויודע מה קדם ליצירה והמצאה זו, או אחרת, ומה ענינו של תווך, תיכף מתחלפים לך ה"יצירות", ועל כל פנים אתה נעשה מתון וזהיר עד מאד, ואינך נחפז

ההכנה וההשחזה בשביל אנשי הרוח החדשים! ואמותיהם הזקנות, לפני שמונים, או לפני מאה שנה, דברו בלשון "טייטש-חומש", ודמו במנהגייהן ובמלבושיהן ליהודיות שבעירות פולין... והנה במשך מספר-שנים קט, שנים-שלושה דורות ומחצה, צאצאיהם של אלה, עצמם ובשרם, אותו דם, אותו גזע, אותה ישות מסוימת ומגודרת כל כך, אותה "חטיבה אחת בעולם", אכן מאסו הבונים – היתה לראש-פנה בחיי העם האשכנזי הגדול, שהוא ברובו מבוה, או שונא, או לכל הפחות, עוין, ובטוב שבאופנים סובל את היהודים, באין ברירה אחרת! ואת כל אלה מכריע הכשרון היהודי, הכשרון הגזעי, שהלך הלך והתחדד, חלוך והשתכלל בתוך הקרפף עד שהגיעה לו שעת הכושר לבוא לידי גלוי, ויותר נכון – לידי התפרצות, ככל כוח כבוש, שעצרו בעדו ימים רביב, ואחרי כן הוסר המעצור, והחבוש הותר מבית האסורים, וישלך הלאה את אויביו, ויתגבר ויפרוץ – לברוא עולמות...

אמיל רטנו נולד ב"א בספטמבר לש' 1838 בברלין. ממעי אמו הקדש להיות עובד כביר, פרנס ומנהיג אדיר של רבואות פועלים. "נפש בריאה בגוף בריא" חננו היוצר מתחלת בריאתו. בחור כארו וחסון כאלון היה בגופו. מראהו היה כאחד איתני הגזע היהודי מיושבי ערי השדה. כל רואהו הכיר כי מצה זה הוא מצח גאוני, כי בצואר זה ילין עוז וכין הכתפים הרחבות שכן כוח רב אונים. הוא היה יליד הורים תמימים ופשוטים בעיר ברלין, ויבקר שם בגמנסיה, ואחרי גמרו את חק למודיו, לא עבר תיכף בתעודת הבגרות שבידו, לבית מדרש מדעים גבוה, אך נכנס לבית-חרשת-מכונות, ויעבוד שם ארבע שנים וחצי, עבודת פועל שכיר יום, בשכר שהספיק לו בצמצום די מחיתו. זה הוא קו דק, אבל תכונתי, המציין כבר בנעוריו את אפיו המיוחד של האיש הזה. היא היה עני באותה שעה – לא בתכלית העניות, כמו שהדבר שכיח בין יהודי המזרח, אשר רובם מקיימים את התורה מעוני, ואם זכה איש צעיר לבצע את חק למודיו בגמנסיה, אין מכשול שיעצרהו מהוסיף את למודיו, ואם ההורים עשירים – לא כל שכן; אבותיו של רטנו לא היו עניים; אך הוא לא רצה לקבל מהם משען כסף, על כן הפסיק ממשנתו, וילך ויהי לפועל, למצוא חית ידו, וגם יען כי עבודת המכונות כבר משכה את לבו; ויהי לו במקצוע זה שאר רוח ויתרון-הכשר-דעת, מצד הלמודי, וישתוקק ללמוד לדעת גם את הצד השמושי המעשי. אבל – משתחיל לעסוק בצד המעשי, ראה שהוא עדיין חסר למודים ומדעים, ויהלט להכנס לתכנין הגבוה; ואז קרה מקרהו, שירושה קטנה נפלה בחלקו, וככה נפתרה לו שאלת הכסף, ויהי הפועל לסטודנט חרוץ ומתמיה, ויעבור ממחלקה למחלקה, ויגמור את למודיו כהלכה, ויסמך לאינוניטר; ובסמיכות זו נכנס לבית חרשת של חברה גדולה בתור בעל משרה, ויעבוד שם שנים אחדות, ואחר כך נסה ליסד בעצמו בית חרשת של מכונות, שהתנהג בכבדות, אבל בלי קושי יוצא מן הכלל.

אך העסק הזה לא הניח את רוחו של המהנדס המפעיל, וימכור את בית החרשת הקטן אשר לו, והוא אז כבן שלשים, וההון המועט אשר קבל במחיר בית החרשת, הספיק לו בצמצום לצרכי מחיתו, ובהיותו עור פנוי בלי עסק, הנקל היה לו, בתור אינוניטר מוסמך ויליד הארץ, למצוא משרה, או חלק של שותפות, באחד העסקים במקצוע התכני, אך הוא מאן להכנס לתוך עסקי יום יום קטנים, ויפן כה וכה ויחקור ויחפש במשך עשר שנים ענין גדול, שימציא לו עבודה מספיקה, וגם ספוק הרוח. גם דבר זה, במנהגו של אמיל, הוא יוצא מגדר הרגיל. איש הרגיל לכלכל דבריו בסדר ובחשבון – אשכנזי – כהלכה, אשר לא רצה להכנס לבית

שירי ים*

יש נזפיה-חלום ועזלמות-שם-שם מפלאים -
 אי מפרש פרוש ולא ונשא לקראתם?
 לא כן מפרשי, עליו נחנך: "התקפלה!
 לא לה נתיב-אין-גבול, לא לה כל, התם!"

עלי צנה: "גבל גבולים וסגרים בעדה,
 עגן בחופה-פאן ונבמל כל, עתה!"
 ולמה, אל, לכל עבר אשנבת לכבי,
 ועל נפשי ברצפת אל-מרצוע ננעת?

אם נתק רתקתני אל אמת-גורלנו
 ותסמני לעלה בשמירה ושיטה -
 שלמה כנפים עשית לרוחי?
 למען ראות צעני? לנדלן למריטה?

מרטני אלהים! אם גורה היא מלפניך
 לנבר תמיד בתלקה זו נקשה ונאמלה -
 טוב להיות בה כתולעת עורה, לא נכספת
 לאשר מעל לה ומחונן לגבולה - -

געגועים בלי שם, כסופים ללא דמות
 מלוי כל משורר הם מאן ומעולם,
 ולי נתן גרונדור לאמר: "אך יערו -
 ערפם, אל תחמלה, ומדמם התעלם!

כל מקל העל, מרפה לחץ המתג
 וקורא אל לא-דרך, "אחת דתו - למות!"
 הנה, כקנו היתתי לאחי דמי ורוחי,
 לנעגועים בלי שם, לכסופים ללא דמות!

הנה, סלחו לי אחי, סלחו, ערופי, לי,
 לא ידי, יד אחרת ממנה גדולה
 היא שהייתה ככם, היא שלחתי הלום,
 היא הקימה תבטה ובקשה העולה! - -

עלי נטל לב הקשח לכל שאהבתי,
 להעלות על מזקד כל יקר לי ותמוד -
 לאברהם מתאכזר על צאצאו דמית
 המשורר העברי במסת היעוד! - -

יצחק למדן

לקבוע דברי השערה הללו כ"חומה"... חוקי ניוטון בודאי הם יצירה מקורית; האם גם גלוי אמריקה על ידי קולומבוס היא יצירה מקורית? קולומבוס לא ברא את אמריקה; היא קדמה לו בטבע; הוא לא עשה את הישוב החדש של אמריקה; זה נעשה אחריו; קולומבוס גלה את הדרך לאמריקה, אבל יש רגלים לדבר, שכבר נודעה הדרך ההיא לתיירים שקדמו לו, ונשכחה, והוא חזר ומצא אותה וסוף סוף הוא היה המתווך בין אמריקה ואירופה: מילתא זוטרתא!

תקופת הרנסנס היתה יצירה או תווך? כל עיקרה היה תווך: החזרת עטרת האמנות העתיקה ליושנה, אבל מתוך כך היתה היצירה הכי ענקית בעולם היופי! תגליות חדשות בתכלית החדוש הן מועטות מאד - בעולם המחשבה והשאיפות המוסריות - כמעט אין, אלא שהן פושטות צורה ולובשות צורה; בעולם המוחש, הנסיון וההסתכלות - הן רבות יותר, אבל הן טעונות התפתחות ושימוש. המתווך בהמצאות כאלה הוא גם המקיים והמשכלל אותן. אלמלא חלוף החמרים והכחות והרעיונות, אלמלא המשא והמתן בין היצרן והצרכן, אלמלא היה הדם רץ ונוקף בורידי הגוף, אלמלא היתה אומה מאומה ומדינה ממדינה מקבלות המצאות וחדושים, כלים וסחורות, אף חזיונות ונגינות - היתה כל התרבות שוקעת ודוממת באברים מדלדלים, ומתוך חוסר-מחזור היתה כל התרבות נכמשת ונכאשת והגלגל היה קם ועומד במקומו ולא חוזר. אנחנו העמדנו מספר גדול של בוראים, אבל העמדנו מספר הרבה יותר גדול של אנשי הבינים, או קראו להם מסבירים גאונים. לואידוי לוצאטי, שגשם את תורתו של שולצה-דיליטש באיטליה, יוצר היה, או איש הבינים? פישר, שהכניס את הספרות הסקנדינבית, ורפאל לונטל שהכניס את דוסטויבסקי ואת טולסטוי לאשכנו סרסורים היו?

הם ואלפי יהודים כמוהם היו ויהיו נושאי אינטרנציונל-עילאה, מדעי, ספרותי, רוחני, מוסרי. אפילו המתכוללים שביהודים, שאינם מודים במציאות לאומיות - מודים, או לא מודים, דבר זה לא מעלה ולא מוריד: הם יהודים, למרות חפצם, שלא במתכוון, לפי שרש נשמתם. דבר זה טבעי הוא, מפני שעם ישראל דמו חם, דמיונו עז ורגשותיו אש פלדות; ואין הדבר תלוי בדצונו של היהודי היחיד, אם הוא מסכים על כך מתוך אומד הדעת ונוסח ארשת השפתים וקבלת תורתה ושיטתה של מפלגה זו או אחרת, אך מקורו בטבע האדם ובתכונות הנפש הטבעיות בו מתחילת בריאתו. אין היהודים יכולים להתכוון כחומט זה המקופל בקליפתו. הם לפעמים מתלבשים ומתהדרים באיצטלת לאומיים של עם אחר, יותר מבני העם שהוא בעצמם, ואז - אותו "יותר" הוא שוב סימן של יהודי, איתו להט מזרחי, אותו מוח תלמודי המצוי גם אצל אנשים, שלא דאו את התלמוד מימיהם, אבל מתחלצים לפעמים בכוח זה להצדיק את התבוללותם. והיהודים האלה הם הם האינטרנציונל - לא של זהב וגם לאו דוקא של גוון סומק מהפכני אלא אינטרנציונל של האנושיות. יבוא אדם צנוע וכשר, אחד מלי צדיקים אידיאליסטים, וברא שפה אחת לכל העמים - "איספירנטו", מי הוא? הלא כולנו ירענו, גם אהבנו אותו: אחינו יהודי, ורשה רחוב דזיקה! ואם רוצים אתם בהגדרה מדויקת, אפשר שגם זה מהווך היה, שהדי הרעיון העיקרי הוא עתיק, וקודם לאיספירנטו היה גלפיק; ועוד קודם לזה הגה קנט את הרעיון הגדול, וקודם לקנט - ליבניץ, וקדמו להם הנביאים, וגם החומר של "איספירנטו" נלקט מהשפות הרומניות, ואם כן שוב מתווך יהודי!

(המשך בגליון הבא)

(*) מתוך "הדרן" לספר "ברחמה המשולשת" המופיע בימים אלה בהוצאה שטיבל.

בְּשֵׁלְגֵי הַצִּפּוֹן

מאת יוסף טבצניק

(סוף)

אכלו יחדיו, שתו תה ובשעת מעשה סקרו את הסחורה ועמדו על המקח. נמנו וגמרו, שמחר ידתום וסקה הגדול את הצבאים לנרטה, יביא אל הפקטוריום את סחורתו, ומשם יביא את הדברים הנחוצים וגם כסף. לכוון היו עתונים וזורנל מצויר, והוא שח לוסקה האב על המתרחש בעולם הגדול.

וסקה הקטן בקש זה כבר את הזורנל מאת הדוד מטביי (כך כנה את הסוכן). בסקרנות רבה התבונן לציורים השונים. נלוו אליו גם אחותו ואחיו הקטן.

— דודי — פנה אל הסוכן — הסבר נא לי מה זה הבית הגדול רב-החלונות ועל יד הבית בתים ועמודים עם חוטי ברזל — מה הם כל אלה?

— זהו רחוב בעיר גדולה, ואלה הם בתים, שבהם מתגוררים אנשים ודרך חוטי הברזל עוברת אש ומאירה את הבתים. יש רק לנגוע בכפתור ומנורה נדלקת מאליה. וכשרוצים לכבות את האור נוגעים שוב בכפתור והמנורה נכבית.

עיני וסקה הקטן התחילו יוקדות.

— אומר אתה, הדוד מטביי, שאנשים חיים בבתים ואיך אפשר לחיות במדודר התחתון? הלא העליונים יכולים לפול על התחתונים ולחנוק אותם, ועוד אומר אתה, כי בעזרת חוטי הברזל נדלקות מנורות בבתים — האינך משטה בי, דוד?

הסוכן חיך והסביר לו לוסקה הקטן, שהבתים בנויים בחזקה ואינם עלולים ליפול. אף הראה לו בזורנלים תמונות של בתים עם אנשים, הנוסעים על פני הרחובות בעזרת חוטי הברזל.

וסקה הקטן הציץ עליו רגע מתוך השתאות ואחר שאל: — למה להם לאנשים לנסוע בבתים? מדוע לא יסעו בעזרת צבאים, הלא הם כל כך ממהרים לרוץ אורח?

הדוד מטביי הסביר לו יפה את הדבר, ומחו הקטן של וסקה נתבלבל ושאלות שונות ומשונות תקפוהו. הסוכן נתן לו במתנה את הזורנל המצויר וזמן רב עוד התנועעו שלשת הראשים הקטנים על גבי העתון לאור המדורה, היו מסתכלים בתמונות ומגלים זה לזה את פלאי רשמייהם.

כעבור ימים מספר נתאספו בצ'ום של וסקה הגדול כל הציידים, שלקחו חלק בצייד הדוב ועוד כמה גברים ונשים. הציידים היה מלא מפה לפה. ישבו הנשים לחדד והגברים לחדד. באמצע הציידים היה מוטל עור הדוב ממולא סחבות. ראשו היה מונח לו על כפותיו הקדומות, כאילו היה בחיים. בצ'ום היתה דממה. אחד המסובים מזג כוס גדולה של י"ש וממנה לגמו לאט כל הגברים, ואת הנותר שפכו על עור הדוב. כל אחד נגש ונשק לו לדוב. אחרי כן יצאו ברקוד מסביב לו. ווגול אחד נגש אל הדוב, קצץ את כפו הקדומה הימנית ויזרקנה למעלה פעמים. הכף נפלה בצפרניה למטה — סימן שהדוב השתוקק בחייו לקרבן אדם! אז שרו שיר על חיי הדוב; כיצד עברו עליו ימיו בטוב ובנעימים ומה חם היה לו לישון במאורתו — והנה גרשוהו משם ויהרגוהו. כתום כל הטקס, ישבו לאכול מבשר הדוב, אכלו בתיאבון, לקקו את שפתותיהם ולא שכחו לכבד גם את הדוב. משחו את פיו בשומן ותחבו בו נתחים נתחים, את עצמותיו אספו וקברו עמוק בשלג. למען תהיינה למפלט משני הכלבים. את הכף הקדומה נתנו במתנה לשמן, שתשמש לו מקל לתופו; אז הקדקוד תלו על צמרת עץ גבוה.

אחר הדברים האלה הלכו האב עם וסקה הקטן לשיטן — מקום האלילים ביער, החבוי בין עצים עבותים. לקחו אתם עורות של שועל וסנאי, שהרגם וסקה הקטן, ואף קרני צבאים, בשר ושומן. בשומן מרחו את פני האליל שעמד בנקרת אילן קדוש ושאר המתנות תלו על ענפי האילן. הודו לאליל על הצלחת הצייד והבטיחו להביא עוד מתנות.

בשובם הביתה מצאו בצ'ום את סוכן הפקטוריום הקרוב. הוא היה קונה אצלם לעתים קרובות את עורות החיות המומתות ומוכר להם מזונות ומנופקטוריה. הסוכן היטיב לרברר ווגולית והם פתחו בשיחה על הצייד האחרון, על סחורות ומכרים משותפים.

ה"אֹהֶל" בְּמַעְרוֹמֵינוּ

ה"אֹהֶל" הרך בשנים והצנוע בנסיון הצליח כבר לחפוש אצלנו עמדת תיאטרון אקדמי מסורבל רצינות, כולו רצוף תורת מוסקה האמנותית ולהטי וכסגנון — ואין מעיזים להרר אחרי מעשינו.

תיאטרון־זקונים זה נתחבב עלינו עוד ממשפטי פריץ הליריים, ספוגי אכספרסיה סוציאליה, שהבלישו את אפיו וכיוונו של "האֹהֶל" בתור תיאטרון פועלים בעל רצון אמנותי, לא יכולנו להשאר אדישים לעובדה, שהמשחקים — פועלים העובדים יומם בכביש ומלאי חרדת־קודש המתגברת על עיפותם בערבים מגבשים את רגשותיהם על קרשי הבמה. וגם ב"הדייגים", למרות ההצגה הקבצנית ופרימיטיביות המשחק, ידע "האֹהֶל" לכבוש את הלבבות. ובירידה התרבותית של חיינו בארץ ראה צבור הפועלים בסמוריה צעירה זו ניצוץ נחמה והכפחה לעתיד.

ופתאום שנה "האֹהֶל" את טעמו. נכשל בהנחה הרקובה שתיאטרון ארצישראלי מקורי צריך לשאוב מהמקור התנ"כי. אפשר גם המחזות הביבליות של "הבימה" הדריכו את מנחת "האֹהֶל", ומשום זה הוגש לקהל "יעקב ורחל", המחזה אינו אלא צרוף תמונות אתנורשיות מחיי הברוים שלפי פרוש ה"אֹהֶל" צריכות להזכיר לנו את אנותינו, אפשר שיענין את הקהל האירופי הלהוש אחרי אכסוטיקה. אנו נשארים ארישים לרקודים הפראיים ולכל הפרוכ-

לימה הנבובה של המחזה. האתנוגרפיה זללה את התיאטרליות, והמשחק נהפך למסכה אתנוגרפית, חוץ מספוס אחד (לבן) לא הרגשנו אף צורה חיה.

הקהל נפתע. לא האמין לכראה עיניו ועל פי אינרציה רצה למצוא גם כאן את היסוד הסוציאלי. ולכן היה בעיניו לסמל הקפיטליזם המנצל ויעקב לסמל הפרולטריון המנוצל. אלא גם התנודות־פרוש זו לא הועילה. המחזה נשאר משעמם וסריס־רגש.

"האֹהֶל" נסה סהדרך, זה היה הנפל התיאטרלי הראשון. מאז נגמר המשחק ומתחילה פרשת אחיות עינים.

שנה שלמה מתכונן "האֹהֶל" להצגת "ירמיהו". חררת צפיה מרגשה באטמוספירה התיאטרלית המתוחה. מסתודדים בפנות. המשחקים מתהלכים שכרוי חזרות. הקהל מכין את עצמו לדבר גרנדיוזי.

ובסוף — בופסודיה גרידא. סצינות המוניות, תעודות צבעים וקולות ושלל אפקטים חיצוניים הכסמאים את עין הצופה ומדהימים את רגשותיו ער שלא יעצור בו כח להרגיש, שהוא לא הרגיש כלום בהצגה זו שכולה אוזירה. הרזי חנק לגמרי את המשחק, נישלה הנשמה. תנועות מדודות, קפיצות לכודות, פאר בגדים ותשאורות, מתימטיקה תיאטרלית, ובתסונה האחרונה (גלות) — פרוכניציאליות מעליבה. הצליח רק השעמום.

אבל חזק בנו כח המסורת. רגילים אנו להתרגל. ואסור למרוד במקובל. הפוגע ב"אֹהֶל" — פוגע במפעל הפועלים, ויורח נוח לשתוק. הפוגע בהלוי —

קילומטרים מהיורטות. להקים לו אוהל מענפי עץ, ללון שם ולצאת בבקר השכם על הדוב בטרם יתכוננו שאר הצידים לצאת מהיורטות.

IX

וסקה הגדול עם משפחתו כבר כלו לאכול את סעודת הערב ויתכוננו לשכב לישון. ווסקה הקטן טרם חזר אל הציום. דאגה תקפה את ההורים, עוד לא קרה כמקרה הזה, שהבן לא ימצא בציום בשעה שהכל שוכבים לישון. איש לא ידע איפה הוא נמצא. האב חפש אותו בכמה יורטות, שבהן רגיל היה וסקה לבלות את זמנו בחברת מרעיו, אך בשום מקום לא נמצא. החליטו, שוסקה הגדול יקרא לשמן והלה יגיד איפה מקום וסקה הקטן ומה היה לו. לא היו רגעים מועטים ואל הציום נכנס השמן עם סגנו. ישבו על הרצפה. השמן חמם את התוף כדי שהצלילים יהיו חזקים וצלולים יותר. לאחר שהתחמם התוף, התחיל השמן להכות בו באותה כף הדוב שאך זה נתנו לו במתנה. השכן הקריא איזו פסוקים והסגן היה חוזר אחריו מלה במלה. ההכאות בתוף הלכו הלוך וחזק, הלוך והתגבר. כל הנמצאים בציום יחד עם השמן צעקו ממושכות בלויית התוף: — קו, או! קו, או! או! שום צליל מחוץ לצלילי התוף וצעקות „קואו, קואו, לא נשמע בדומית הלילה בציום לאור המדורה המתלקחת. נדמה היה כאילו אלילי הטונדרה עפו אל הציום. התלהב השמן, הכה בכח בתוף והתחיל להסתובב על הרצפה ולשאול את האלילים על אודות וסקה הקטן. שכב רגעים מספר על הארץ עצום עינים כמתעלף, וכשפסק את עיניו מסר את תשובת הרוחות, שוסקה הקטן בריא ושלם. השמן וסגנו יצאו את הציום ונפש הורי וסקה נרגעה במקצת.

X

כשנתרחק וסקה הקטן כששה קילומטרים מהיורטות התחוללה פורגה. הרוח התחיל זורק בפניו פתי שלג. וסקה הלך קדימה. יטלטלהו הרוח, יסער לו השלג אף יתערבל — הוא ילך לפנים, ישיג את חפצו. אך הדרך נעשתה קשה יותר ויותר. צבורי שלג גדולים לפניו והוא נתקל בהם מדי רגע ברגע. חשכה מסביב ואין הוא רואה אפילו את העצים. הכל הפך סופת שלג אחת השורקת מסביב ונוהמת נהמת אימים.

VIII

מיום שוסקה הקטן התחבר אל הילדים הגדולים של היורטות, היה רק לעתים רחוקות בא בדברים עם הפעוטים. הן הוא היה כבר בציד, גם חלק לו בציד הדוב. תמיד היה מוצא לו עבודה. ללכת בטל לא אהב. פעמים מספר ביום היה עליו למהר על המחליקים למקום מרעה הצבאים ולראות. אם כולם נמצאים על מקומותיהם, ואם אין עקבות בורחים. ומוזמן לזמן צריך היה ללכת היערה לבדוק במוקשים ולהביא עצים. לעתים קרובות היה מבלה את הערבים אצל חבריו. היו משוחחים, שרים שירים, מנגנים על הדומרה, על הברבורי. וסקה הקטן נגן יפה בכל מיני כלי זמר והיה מהנה את אוני השומעים. כך עברו עליו הימים כל זמן שהציום שלהם נמצא ביורטות ניקסימבולי.

בחודש מניפול (מרס) — השלג מתכסה בקליפת כפור דקה נתגלתה מאורת דוב במרחק עשרה קילומטרים מהיורטות, לצד מערב. בציום של וסקה הגדול נתאספו חמשה ווגולים והחליטו לצאת יחדיו על הדוב בבקר השכם. ביניהם היה ווגול אחד שלקח חלק בציד הקודם. וסקה הקטן עם אביו גם הם צריכים היו להשתתף בציד. כשהלכו הווגולים איש איש לביתו, גמל הרצון בלב וסקה הקטן לצאת לבדו על הדוב, אבל איך לבצע את רצונו? אכן הוא יתחמק מתוך הציום באין רואים. יקח את רובהו עם מחליקי-העץ, ויברח לו עם ערב, עת כולם ישכבו לישון. הרעיון לא נתן לו מנוח. אך אי אפשר לדחוק את השעה. איש מהיורטות לא יצא עוד יחידי נגד הדוב. ברם הוא, וסקה הקטן, יראה מה דב כחו וגבורתו. כשעה לפני ארוחת הערב לקח וסקה הקטן בגנבה את הרובה ויצא את הציום. האם והאחות תפרו פרוות מעורות צבאים ולא הרגישו ביציאתו של וסקה. האב לא היה בציום. גם בחוץ לא היה איש. וסקה שם את הרובה על כתפיו ואת רגליו — במחליקים של עץ וקרא לכלב, כעבור זמן מה הפליג וסקה במרוצתו וכבר אי אפשר היה להבחין את מקום היורטות. הוא היה מיטיב לרוץ על מחליקים של עץ ועתה נחפו מאד בריצה. דעתו נחה עליו בראותו שאין איש משיגה בו. היה עליו להתעכב ביער במרחק שבעה

(1) כלי-זמר שמראהו כמראה הברבור.

— למה זה? מה רוצה „האוהלה“? שאלה זו נשאלת על ידי הקהל גם אחרי הצגת „מגלת אסתר“. הן מבחן בגרי הצבעונין נפעמנו כבר ב„רימיוהו“ ואפוסת כרות המשחקים סבלנו כבר בRUR! לשם מה השקיע חרזי השעה חדשים בפרספורים זה? מה יוסיפו לנו הקוקים מתקופת טרם בולבה המופיעים בשם הטן ובניו? את מי מענינת תערוכת הדיגינרטים עם אחשורוש בראש? ומה היא הפרובלימה הנפתרת במחזה זה חוץ מפפריושיות גזויות של עם ישראל חיי?

ה„אוהלה“ התהלך לפנינו כעובי עסוף קרעים מרממים ואנו חשכנוהו לדגרי. הניאל גלה את מערומי „האוהלה“ ואנו רואים עכשיו שהבמה הסרה משחקים ו„מגלת אסתר“ הראתה לנו את המשבר האיריוולוגי השורר בתיאטרון. אם בכל המחזות היה לכל הפחות רצון להביע משהו, הרי ב„מגלת אסתר“ — ריקניות גמורה.

— ISOS — זעקת הסכנה שאנו שומעים מעל קרשי הבמה של „האוהלה“ והצבריות תתעורר לזעקה זו והרובוטים יחזכו לבני אדם.

סערוני

הערת המערכת: הגנו נתנים מקום לבריי מר סערוני לשם ברור מצב הבריים ב„אוהלה“ ונשמח כמובן להקצות מקום גם להערכה אחרת.

תלמידו של וסטנגוב — פוגע באמנות הטהורה — ולכן בולמים אנו את רגשותינו ומתאמנים להתפעל.

עוד מעט וכבר התרגלנו למפנה החדש של „האוהלה“: לימכניזציה של ההצגה ולבוביזציה של המשחק ומאין ברה נכונים היינו לקבל אותן בתור מדרגה תיאטרלית עליונה, ופתאום בא דניאל והפך את הקערה על פיה. „RUR“ בלי ספק — חומר למשחק. ההצגה מרויקת, צנועה בהמצאותיה, בעלת-טעם ותרבותית, אלא כנראה אין היא מובשרה בשביל משחקי „האוהלה“. כשהוצאו הממנים ה„אוהליים“ הרגילים (בגדים, אור, סצינות הסוניות) נתגלה פתאום שהמשחקים מורדים יפה בצעדיהם את הבמה, עושים תנועות פלסטיות ביר ורגל אבל אינם יודעים לשחק. כנראה, שכחו פשוט ללמד אותם פרש קטן זה ולכן יצאה הצגה פרובינציאלית רגילה בנוסח „חובבים“ (יוצאים מהכלל — קונספטיבי וסינקובסקיה שהצליחו לתת טפוסים רובוטים ובמקומות אחדים הצליח ברבן — האדריכל).

וחקהל הרגיש פתאום שכל הזמן הוליכו אותו שולל עם המשחקים יחד. חמש שנים התלבטו החלבשויות קשות מתוך מסירות עקשנית וסוף-סוף אין משחקים, רק בובות מתהלכות. המזהה של ציפיק גלה לנו שהרובוטים אינם פרי דמיונו של המחבר אלא סציאות מרה של „האוהלה“. ובאמת, „האוהלה“ מלא רובוטים. כולם רק חוכר בידי רזי המשמש לחרגילי משמעת תיאטרלית, בעור שנפש המשחק נעדרת ממנו.

קָסָם לֵהּ יִפִּי צִמְרָמָה
 הוֹרִיק מִגִּמְאָ;
 וּפְרִי מְלֹאָה בְּלֵהּ,
 יֵאָדָם מֵאָדָם.

עֲלֶיהָ בְּעֵין הַזְּכוּכֹת,
 מִצְבֵּתָהּ בְּעֵין הַלְשָׁם,
 צָנָה בְּצֵלָהּ.

2

(מחוך האוכף: שירים יפים ומשעשעים מאחותך
 האוהבת את לבך והולכת בשרה-)

הִנֵּה אֹדִיעָה אוֹתְךָ מִה אֲנִי עוֹשֶׂה:
 אֵצֶל וְאֵמֶמֶן הַפֶּחַ בְּמוֹ יְדִי,
 כָּל עוֹפּוֹת עָרֵב יִתְלַפְּנוּ עַל פְּנֵי מְצָרִים
 מְשׁוֹתוֹת מֶר;
 הִרְאֵשׁוּן וְלִכְדֵּר בְּתוֹלְעֵתִי;
 אֵת רִיחוֹ יָבִיא מְעָרֵב,
 צְפָרְצְרוּ לְבוֹנָה מְלֵאוּ.
 מִה יֵצֵא לְבִי אֵלֶיךָ,
 נִפְתָּחָה וְיִתְדוּ הַפֶּחַ,
 אֲנִי וְאִתָּה, שְׁגִינֵנוּ לְכֵד,
 אֲנִי טוֹמְנָה הַפֶּחַ;
 מִה נָּאוּ כְּגַלֵּי הַבָּא בְּשָׂדֵה,
 פִּי אֶהְבֵּתִיו!

אך האת לא ישמע ולא יבוא. עולה קול האָן
 אשר נלכר בתולעת.

אֶהְבֵּתְךָ תְּרַעֵד אֶצְבָּעוֹתַי
 וְלֹא אוּכַל פֶּתַח הַפֶּחַ.
 מִה אִמְרֵי לְאִמִּי בְּשׁוֹבִי?
 כָּל הַיָּמִים טָרַף הִבְאֵתִי,
 אֵד הַיּוֹם לֹא טִמְנֵתִי פֶחִי,
 פִּי תִזְקֶה עָלַי אֶהְבֵּתְךָ.

לאחרונה תמצא את וודה ותרוע בששון:
 קול התור יִדְבֵּר,

יְהִיָּה: "רֵאֵי הָאָרֶץ אֹרֵי!"
 קִרְאֵתִי לִי הַעוֹף.

אֵת אֲחֵי מְצֵאתִי בְּחֶדְרוֹ
 וְלִבִּי בִּי יַעֲלוּ...

לֹא אֶסוּר עוֹד מִיִּמִּינֶךָ,
 יְדֵי תִשְׁבֹּן בְּתוֹךְ יְדֶךָ;

כִּק עִמְךָ אֵצֶל

לְכָל הַמְּקוֹמוֹת הַתְּמוּדִים.

תרגום אשר ברש

והנה תקף אותו רצון כביר לשכב בשלג הרך. כל כך טוב ונעים. עיפות מתוקה משתפכת בכל האברים. יושבים הרבה ווגולים על הרצפה. הרגלים מקופלות תחתיהם, מקטרים מקטורת ומשוחחים על ציד הדוב. ונעים לו לוסקה לראות את אבא מביט אליו ומחייך: הוא לוקח את הרובה ובורח. הוא רץ על מחליקי העץ ורואה לפניו את הדוב. הוא משיגו ומתקרב אליו. הדוב מתבונן מסביב וצוחק:

– הנה כי כן, פעוטי, אימר אתה לצאת נגדי יחידי? האומנם כה אמיץ לב הנך?

וסקה עוד לא שמע מעולם שדוב יצחק וידבר כאחד האדם. הוא מבקש לירות בו, אך הרובה סרב לירות. הוא לוקח סכין ומשתער על הדוב, אך אין הוא יכול להשיגו. הוא ממחר לרוץ והדוב מתנהל לאטו, ואף על פי כן נבצר ממנו להשיגו. הדוב מסתכל בפניו וצוחק.

– אי, אתה משטה בי! הוא נכון לשסעהו. פתאום נעלם לו הדוב ובין האילנות הופיע טורם לבוש בגדי צבעונין. משני עבריו עומדים ווגולים ומנגנים על דומרות וברבורים. מה מתוקה המנגינה; בכל האיברים מתפשטים הצלילים. מעולם לא שמע נגינה יפה כל כך. לרגלי טורם רובצים צבאים לבנים צעירים ועל עפאי העצים מדלגים סנאים. טורם פונה אל וסקה הקטן בועם:

-- למה אתה מבקש להרוג את בני הדוב, הלא בעצמי ענשתיו כבר, בהוריתי אותו משמים ארצה ובהפכתי אותו לחיה? וסקה מצטדק לפניו: – הלא אמרת שבני האדם יהרגוהו ויכבדוהו אחרי מותו?

טורם מעמיד פנים מסבירות, מחייך לקראת וסקה ומלטף את ראשו. הכל גז ונעלם ומופע האב הקורא לו ללכת הביתה. לוסקה טוב לשכב בשלג. חם לו בכל האברים. הוא איננו רואה לפניו מאומה. הוא נרדם.

* * *

לפנות בוקר חזר כלבו של וסקה אל הציום, הוא נבח ביגון וחתר בכפותיו לפני פתח הציום. וסקה הגדול לקח אתו שני ווגולים ועל מחליקים של עץ הלכו בעקבות הכלב. הכלב הוביל אותם אל המקום ששם שכב וסקה, והתחיל לחתור את השלג בכפותיו. כשהוציאוהו מתחת השלג, וסקה נשם עדיין, שפשו את גופו בשלג עד שפקח את עיניו, חתלוהו בעורות והביאוהו אל הציום. שאלהו האב בחיך: למה ברח? זמן מה החריש וסקה, כאילו לא רצה לענות על השאלה, ולבסוף השיב בלחש, בהסתכלו בפני אביו בעיניו היוקדות:
 – ואלמלא הפירגה שהתחוללה פתאום – הייתי הורג את הדוב עוד לפני צאתכם את היורטות...

משירי מצרים העתיקה

1

השקמה הקטנה,
 זו יָדָה נְטֵעָה,
 פְּתִיחָה פִּיהָ לְדָבָר
 וְדָבָרָה וְזֵל פְּדָבָשׁ.

על כשרון ההתמדה

(למלאת שנה לפטירתו של שמואל טשרנוביץ: כיב תמוז תרפ"ט-תר"ץ)

מאת פרופיסור ד"ר יוסף קלוזנר

אבל סופרים מתמידים כמוהו לא היו לנו הרבה. במשך שלשים ושתים שנה עבד את עבודת הספרות בלא הרף ובלא לאות. במשך שלשים ושתים שנה כתב והטיף, עורר את הלבבות כמעט על כל הופעה חשובה בחיים ובספרות. יום יום וכמעט שעה שעה התמיד בכתיבתו. וכלום מצא בת קול לדבריו? כלום ראה קוראים לפניו, שדבריו שינו את רוחם, שדבריו מצאו הר בלבותיהם? כלום ראה סימן ברכה כל שהוא בעמלו, ברכה חמרת או אפילו רק ברכה רוחנית? – הלא כולנו, הסופרים העבריים, יודעים את הכרת הטובה של האומה הישראלית לסופרה והכמיהה! –

ולמרות כל האכזבות ולמרות שאף עתון עברי אחד לא היה יכול להתקיים בימיו בלא גרענות בעוד שתמיכה אמיתית לא מצאו לו משום צד, – למרות כל אלה הוסיף שמואל טשרנוביץ לעבוד את עבודתו, עבודת סופר ומטיף. לעמו, עד יומו האחרון, שדה מכוסה חללים ראה לפניו – „המליץ“, „הצפירה“, „הזמן“, „השלח“, – ואף-על-פי-כן הוסיף לעבוד על שדה העתונות העברית, וכשבא לארץ-ישראל, במקום שהלשון העברית היא הלשון המדוברת של הקבוץ היהודי בכללו, במקום שהלשון הלאומית היא גם אחת מן הלשונות הרשמיות בארץ ולכאורה אפשר היה לקנות, שבארץ זו תהא השפעתו של הסופר על הקוראים גדולה ביותר – הרי קידמה אף כאן אכזבה קשה את פניו. היכן היא בארץ פעולתה של הספרות על החיים הלאומיים, על מנהיגי הצבור, על ההנהלה העליונה של היהדות בארץ – על ההנהלה הציורית? מי מראשיה של הנהלה זו שם לב לסופר העברי ולדבריו? מי משתתף בצערו ומנסה להקל מסבלו הקשה? מי נבהל מפני זעמו הפשר ומי שם לב להצעתיו הישרות? – אכן, אף כאן אין בתיקול לדברים הספרותיים בעברית, כמו בגולה ובמובן ידוע עוד פחות משותהה בגולה. התנועה של חת-ציון ושל הציוניות הרוחנית, ובמדה ידועה אף של הציוניות המדינית, קמה והתפתחה בגולה על-ידי הספרות העברית. ואולם מה תנועה יש כיום בארץ, שיש הזכות לספרות העברית להראות עליה כעל פרי המפתח וזעמה? –

ושמואל טשרנוביץ הרגיש בדבר זה כמו שאנו פולני, הסופרים העבריים כולם, מרגישים בזה. ובעוד שתקף כמה וכמה מסופרינו היאוש הקר – עדים על זה הם עשרות הסופרים העבריים, שמעיין יצירתם נסתתם ואפס חוץ מהם, – הנה שמואל טשרנוביץ התמיד בעבודתו הצבורית. „שבע יפול צדיק – וקם“, שבע פעמים מש הועד הלאומי לנפול – הכל נתיאשו ממנו – וזלת שמואל טשרנוביץ, הוא הוסיף לתמוך בו ולהלחם על קיומו עד שהביא אותו למדרגתו כיום, שסוף-סוף הוא גולת-הבותרת של הקבוץ האבסטרנטי היהודי בארץ. כמה פעמים נסע שמואל טשרנוביץ בעניניה של קרן-היסוד לחוץ-לארץ, הכיר שם את היהודים בכל אדישותם ובכל התבוללותם, בכל קטנות-המוחין וקפאון-ההרגשות שלהם – ואף-על-פי-כן לא נפלה דוחו בקרבנו והוא הוסיף להטיף ולהסביר, לקרוא לעם בשם ארץ-האבות וארץ-הבנים, וסוף-סוף עשה והצלח.

כי שום אכזבה לא היתה חוקה בלבו עד כדי להרפות את ידיו מעבודתו. דומה, שהיתה חיה בלבו האמרה המחודדת-האמתית של ד"ר שמריהו הלוי: „מה יש לעשות? כלום יש לכם יהודים טובים מן היהודים?“ ומכיון שאלה הם היהודים וכך היא האומה – צריך לקוֹסֵף ולעבוד בתוכם כמה שאפשר ולעשות מה שאפשר – לעשות כל מה שאפשר לעשות לתקומתה ותחייתה של האומה, כמו שהיא בלא לאות ובלא יאוש, והעיקר – בלא הפסקה.

תהלות מהיבות ושכחים שונים נשמעו על שמואל טשרנוביץ בחייו ובמיתתו. לא אחזור עליהם בזה ורק אעמוד על אחת מסגולותיו היותר יקרות: על כשרון-ההתמדה שלו.

מחוננים בכשרון-יצירה מועטים הם בכלל. ואולם עוד פחות מהם הם המחוננים בכשרון-ההתמדה; ובפרט כעמנו.

ולא יפלא הדבר. העם מפורד הוא ומפורד. על צד האמת, אין אומה ישראלית, אלא פירווריאומה. זה אלפיי-שנים, שאין לנו אורגאניזאציה של ממלכה, שתהא מסדרת את חייו וקובעת חובות לאומיים וצרכיים הכרחיים. הכל נעשה לא מתוך הכרח ואונס מוטלים על-ידי שלטון מיופדיכה, אלא מתוך הכרה ורצון טוב, שפעמים הם מצויים ופעמים הם מתעלמים ובטלים, והבח הלאומי, שאומה אחרת משקעת במקום אחר ובלשון אחר ובצבור אחר, מושקע הוא בעם-ישראל בעשרות מקומות ובלשונות שונות ובצבורים הרבה. ועל-כן הכל מתקטן ונעשה פעוט בתוכנו – ואין דבר נגדל ומשגשג והולך ומצליח בתוכנו באמת. ולפיכך, בכל פינה, שאנו פונים, יש לנו אכזבות וכשלויות ומפלות. ומי שאין רוחו תקיפה והחובה הלאומית אינה מְקָה בו ואומרת לו: „פעל!“ – מיד הוא מתיאש, ידיו רפות ופעולתו הולכת ובטלה מאליה. כך היא העסקנות המדינית שלנו, כך היא העבודה הבלבולית וכך היא ביחוד העבודה התרבותית. זו האחרונה-הכשלונית והאכזבנית שלה מרובים ביותר מפני שהיא מפוררת ביותר. הרי לא נניס אם נאמר, שהיהודים משתמשים לצרכי-התרבות שלהם, לכל הפחות, בעשר לשונות שונות, שכמעט בכל אחת מהן יש להם כיום – ובדומה לזה היה גם בעבר הקרוב והרחוק, מימי אלכסנדריה של מצרים ונהרדעא ונציבין של בבל – ספרים ועיתונים, כתים לתורה והכמה, תיאטרונות, וכיוצא בזה.

ומפני שהספרות הישראלית נתפוררה פירווריס-פירווריס אי-אפשר שתצליח הספרות הלאומית האחת והיחידה של האומה הישראלית – הספרות העברית. ולפיכך מיום שספרותנו החדשה קיימת לא פסקו הקובלנות והקניות על מיעוט הקונים והקוראים שלה, על דלותה החמרת והרוחנית, על חוסר בתיקול בתוכה לדברי ספרות, על חוסר תמיכה לסופריה ולעתונים והירחונים היוצאים בה. בית קברות גדול היא הספרות העברית, שנקברו בו היוצאות ספרים וכתבי עת למאות, שלא ראו בהם מחבריהם ומוציאיהם סימן ברכה מעולם. ואיך לא תרפינה הידים ואיך לא יתאכזב הלב? –

ואולם יש מועטים בתוכנו, שלמרות כל אין ידיהם רפות ואין הם מתיאשים. הם הם בעלי ה„אף על פי כן“ הגדול, שמוסיפים למשוך בעול ככל התנאים ואחר כל האכזבות והכשלויות. יש עושים כך מתוך אופטימיסמוס יהודי עמוק ובלתי-נשָׁמֵד. האופטימיסטים הללו יקרים הם לנו מאד מפני שהם מועטים ומפני שבלבם בווער ניצוץ יהודי, שאינו כבה לעולם. ואולם יקרים לנו אף מאלה הם העושים כך מתוך לב תמים ובלתי-אמצעי, בלא „עיונים“ והתחכמות, בלא ש„יבקשו“ חשבונית רבים. הם עושים כך מפני שאינם יכולים לעשות אחרת, מפני שהפעולה היא שורש נשמתם. ועוד מפני סבה אחת: הם – עובדי אומתם כאחרים העובדים את אלהיהם. וכלום יש מי שיתאכזב באלהיו אף אם ישלח בו יסורים ופגעים רעים ועלבויות וכל מיני צרות קשות? –

ואחר מעובדי האומה הללו, שהוננו בכשרון התמדה יוצא מן הכלל, היה שמואל טשרנוביץ, שאנו עומדים היום לפני קברו הרענן ולפני גילוי מצבתו. היו ויש לנו סופרים גדולים ממנו הרבה,

זו או מסכה אחרת. אבל לא איש כשמואל טשרנוביץ יתיאש! שבע נפלה „אגודת הסופרים” – וקמה. והוא סייע לתקימתה, טפל בה כאם רחמנית בבנה יחידה, סייע ליסודו ולקיומו של העתון „מאזנים” – עתונה של „אגודת הסופרים”. ודאי, לא עשתה האגודה גדולות, ודאי, צריך העתון שלה להטבה ולשפור; אבל כל עוד האגודה קיימת והעתון יוצא יש תקנה לנידול ושפור ופתות. רק למת אין תקנה; כל הקיים יכול להגיע לידי קיום נאה ומתאים.

וכשרון התמדה זה הוא הוא שאנו מככים את אבדתו ביחד עם פטירתו שקודם-זמנה של שמואל טשרנוביץ. כשרון התמדה זה הוא בתוכנו נחלת המועטים, ושמואל טשרנוביץ היה מן המעולים שבמועטים אלה – מן המעולים שבכושרי הספרות והאומה, שאינם יודעים לאות ויאוש.

יהא נא הוא לנו למופת! – תחזקנה ירדנו אף בשעה שיש מקום לרפיון ידים. נמשיך את המפעלים היקרים, שהמנוח היקר הקדיש להם את כל חייו ונפל לקרבן על מזבחם. נתמיד במפעל הלאומי והספרותי הגדול, ששם אחד כולל ומקיף יש לנו: תחית האומה בארצה ובלשונה. נעלה את זכרו היקר על לבנו ויהא זכר זה כחידמערור וכחידמאמץ בשאיפתנו אל התחיה המלאה ואל הגאולה השלמה, שאליהן שאף המנוח בחייו ואותן צוה לנו להוקיר ולטפח עד אותו יום, שבו יתגשם היעוד הלאומי הגדול במילואו. או אז נדע להוקיר את כל אלה, שסייעו להתגשמות זו, ויום האבל של שמואל טשרנוביץ יהפך לנו לששון ולשמחה!

תל-אביב, כ"ב תמוז תר"ץ.

כי, דומה, סוד גדול היה חי בלבבו של טשרנוביץ, שהיה מפקח לגלותו; ספרותנו, כמו גם כל עבודתנו הלאומית והצבורית, היא עגלה מרופטת וסרוקה, שמתנועעת לאטה וקרובה היא להתהפך ולהשבר, והסוסים מושכים בה בשארית-כחם. ואולם כל עוד שלא עמדו הסוסים, העגלה הרי היא מתקדמת והולכת אף אם בקושי ולאט-לאט, ועדיין יש תקנה של תנועה יותר מהירה והתקדמות יותר גדולה ברבות הימים; אבל – אך יעמדו הסוסים פעם אחת והעגלה לא תזוז עוד כלל, – מיד יבוא הקץ לתנועה כולה ושוב לא תהא תקנה להתקדמות לעולם, לעולמים... ולפיכך אסור לעמוד! אסור להתיאש! אסור להפסיק את המאמצים הקשים של תנועה והתקדמות כספרותה של האומה ובכל עניניה הלאומיים והצבוריים! – וכך יש עבודה ופעולה, יש נסיונות חדשים אחר כל כשלוך, יש פעולה חדשה אחר כל אכזבה – והעבודה אינה פוסקת, החוט ההיסטורי אינו נקרע ויש תקנה לעתיד יותר טוב; יש תקנה להגיע אל מחוז הפצנו, אף אם רק לאט לאט וכיסורים וצרות, עלכוונת וכשלונות, כך היה טשרנוביץ מתיחס אל המעשים הלאומיים. כשרון התמדה, נתגלה בו בכל דבר ובכל ענין, אף כשרפו ידיו, – העבודה אך רפתה אבל לא פסקה. וכשאינן העבודה פוסקת יש תקנה להטבתה ולשפורתה, להתקדמותה ולפתותה.

הרי „אגודת הסופרים”, שאני מדבר כיום בשמה על הקבר הרענן של אחד ממחדשיה. זקן סופרינו כיום, מרדכי בן הלל הכהן, טפל הרבה והרבה בנולה ובארץ-ישראל, ובכל מה שעשה – לא הצליח. אכזבה אחר אכזבה וכשלוך אחר כשלוך. דומה, שיש להתיאש ממנה – ולהבנע: אין אפשרות, שתתקיים „אגודת סופרים” בארץ ישראל מסכה

שבילים*

מאת מרדכי בן יחזקאל

שרשי הרצון הם קרני אור של האמונה, מתוכה הוא יונק את לשד החיים וממנה כח היצירה בא; היא נשמת המעשים הכבירים המהווים את החברה מדאשית ימות עולם עד אחרית הימים.

כח השפעתה של האמונה הוא לא בראיותיה ההגיוניות כי אם במהותה המתגלה במעשים; מעשיה יקרובה ומעשיה ירחוקה. המאמין האמתי אינו מדבר ומרבה להג כי אם מקיים ועושה, הוא מקבל עליו תמיד עול המעשים, ומחזר אחריהם לקיים בכל פרטיהם ודקדוקיהם. אם ראית דוד שבניו מזוללים במעשים, דע לך שהאמונה נעקרה מלבם; פדקו מעליהם עול האמונה, והם אינם מסוגלים לא לסתירה ולא לבנין. דואים הם את התהו ובהו שבחיים, ואינם רואים את רוח האלהים המרחפת עליהם, כי עש הספק אוכל את לבם. בני אדם הללו אינם מחיבים ואינם שוללים כי אם מפפקים; הפפקוקים הם שעשועי נפשם ועליהם גאותם. אולם אין כאן הכרעה, והשלילה או החיוב לא הגיעו עוד בלבם לכלל אמונה, המביאה לידי מעשים. האמונה גודרת ועושה, בונה ומחריבה, ומטילה חובות לאסור ולהיתר, והיא דורשת את כל האדם, כי אין אמונה לחצאין. לפי טיבה היא מהפכנית; אין רחמים לפניה, ובשעה שהגיעה לשלטון, רוממות אל בגדונה וחרב פיפיות בידה, והיא דוחה מתוך ארבע אמותיה את כל אלה, שאין ברצונם לקבל את מרותה. כל הכבושים הגדולים, הרוחניים והמדיניים, היו בעת התגבדות האמונה ברעיון מדיני או דתי, והחוקים האכזריים ביותר נחקקו בימים ההם. אין שני מלכים משתמשים בכתר אחד ואין שתי אמונות מתעטפות בטלית אחת; לא תחיה כל נשמה, הוא איפוא לאו הבא מתוך עצם תפיסת האמונה בכל הזמנים ובכל הדורות; היא מלאה

א. על האמונה

I

סגולות הנפש רבות הן, ולכל אחת מהן רשות מיוחדת בחיי האדם; מהן שהשפעתן מרובה ומהן שהשפעתן מועטת, אך הצד השווה שבהן, שכולן משפיעות ומהוות את הקומה השלמה של האדם. מהן פנה ומהן יתד לכל המדות הטובות והרעות שבחיי היחיד והצבור בגלוייהם השונים, ואחת הסגולות הנפשיות האלה, שהן אינן כי אם סך הכל של פרוצס סמוי מן העין, היא גם האמונה. האמונה כהופעה נפשית גרידא, אמונה בלי שם לוי; האמונה ככח דוחני אנושי בחיי הרוח והמעשים.

מה היא האמונה? היא התנוצצות אור האמת בלב האדם נושאה, היא אור הלבבות; דמות הנפש המרקיעה שחקים בתוך חיי שעה ומעבירתם לחיי עולם. האמונה מפרנסת את כל העולם. והיא המציאות של היחיד והרבים; אין לך דבר שאינו נוון ממנה. הכופר והמאמין שניהם אינם מתקיימין בלעדיה, היא יסוד חיהם והיותם, וכל אחד מהם מאמין באמונה שלמה, שהמצויר בנפשו מסכים עם המציאות חוץ לנפש (נרבוני). האמונה היא האדם; קטון וגדול בה נפגשו, ומעשיהם הם פרי אמונתם. רצונך להכיר את האדם, הבט בקרנים היוצאות מתוך אמונתו, „כי הנפש והאמונה הן בהינה אחת”. אין עצה ואין תבונה בלעדי האמונה, היא המקור לגדלותם של הגדולים ולקטנותם של הקטנים. גדולי הרוח וגבורי המעשים הם אינם אלא גדולי הקרקע שלה, היא היסוד לתורות-העולם המרובות ולצורות החיים השונות.

* בשם זה נרפסו כבר שלשה מאמרים ב„הירחון הדיים”.

והחווה הוא בעל עינים בהירות, המביט מסוף העולם ועד סופו, ורואה את הפכים הקטנים כמו כתרי המלכים; הכל גלוי וידוע לפניו, על כן הוא אומר ועושה, גזור ומקיים. המאמין רואה מאחורי הפרגוד, הוא יודע עת לחשות ועת לדבר, ובשעת רצון הוא קורע את גזר הדין, ומעמיד את הכל על רצון הדורות, רצון העולם. הוא אינו מסתכל לכאן ולכאן, עיניו ישרתחדורנה, והוא כולו פנוי לחיי נפשו, שהם מרכזו רצונו, וממנו מעשי הרוח והגשם יוצאים. אין לפניו תעודה אחרת מלבד תעודת אמונתו, שאינה גותנת לו מנוחה; בשבתו בביתו ובלכתו בדרך, היא לוחשת לו את סוד היותו ותכלית קיומו בעולם. לעיניו מרחפת תמיד דמות העולם הנהדר, והוא חי ונושם בספירה זו; וצדיק באמונתו יחיה (חבקוק ב', ד').

האמונה היא הרוח החיה בכל המפעלים הנצחיים, שהאנושיות יוצרת בלי הרף; היא טובעת גם את מטבע המחשבה, ומביאתה להיות עוברת לסוחר. אם היא כאן הכל כאן, ואם היא אינה כאן, מי כאן? יש דעיונות שההגיון מחייב אותם והם רחוקים מלבנו, מונחים הם בקרן זווית ככלים שנפסלו, אף שמעולם לא הגיעו לידי שמוש, כי הם נולדו בין השמשות וזוהר האמונה והקדושה לא נגה עליהם; אין בהם מיסוד המלכות, ואינם מובאים בחשבון נכסי צאן ברזל של התרבות השופעת אור היצירה. אין תפארת הרעיונות מגיעה לידי מלכות בעולם, אם היא אינה עוברת את שערי הגבורה של האמונה, הבוקעת ועולה מתהום הנצח. לא הרעיון כשהוא לעצמו מנצח בעולם, כי אם אותו הכח הנעלם, הגנוז בלב יוצרו, ואמונה שמו, עושה לו נפשות ומביא לידי נצחון. כי אין החדוש שברעיון משפיע על בני האדם אלא האמונה בו; החדוש מתמיה, מגרה את הרגש והמחשבה, אך אינו מביא לידי מעשה. אם ראת רעיון חדש הגורר אחריו תנועה צבורית דע לך שמקורה באמונת מחולל, כי רק אלה שבנשמתם מהבהב נצוץ מן הסנה הבוהק באש ואיננו אפל, יכולים להלהיב אחרים ולעשות גדולות.

גבורי המהפכות הגדולות בחיים ובספרות היו תמיד בעלי אמונה כבירה, הם ראו את האנושיות המתבוססת בדמיה, ומתוך עוז הרוח של המאמין ההורס והבונה; ראו את הנולד וקראו לה: בדמיך חיי! הם יודעים פשר כל דבר ואמונתם תאיר לפנייהם את דרך חייהם; רואים הם את הסכנה הרובצת לרגליהם, ואינם נרתעים לאחור גם בשעה שהם צריכים למסור את נפשם על אמונת לבבם. בעלי הנפש שביניהם מחזרים כל ימיהם אחרי משא נפשם לקיימו, והם מצטערים אם אין בידם לקיימו באמת, הם אינם רק נאים דורשים כי אם גם נאים מקיימים, כל ימי—אמר רבי עקיבא— הייתי מצטער על מקרא זה, ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך, אפילו הוא נוטל את נפשך, עכשיו שבא לידי לא אקיימנו? זה כחו של רעיון שהיה לאמונה שבלב, בני אדם מפקירים את חייהם בשבילו, וממיתים את עצמם באהלו, ובדמם הם מקיימין אותו.

III

הכח היוצר והמפרה שבחיי היחיד והצכור מן האמונה בא; אותה האמונה שיש בה מן הפשטות שבשכל הישר, ההרגשה התמימה שבאדם הראשון, התמימות הזכה של הילד, המעוף הפיזי של המשורר, הרצון הכביר של הגבור, וחזון הלב של הדורות. באמונה הזאת הקצוות מתאחדים; בה אש אלהים המתיכה את כל החמרים, וממזגתם מזיגה בלתי נפרדת, ויוצרת יצירה חדשה שאין מהרהרין אחריה. היא למעלה מן המקום והזמן, ואינה משועבדת למקרי היום; רצונה מושל, ולה לבדה המלוכה, והיא

רחמים וסליחה ברשות היחיד, ומעמידה את כל העולם על הדין, בשעה שהיא יוצאת לרשות הרבים. לא לשבח ולא לגנאי נאמרו הדברים האלה, כי אם לצרף צו לצו, קו לקו, ולהכיר את הסגולה הנפשית הזאת, שהיא מכוונת את רוח האדם בכל סדרי החיים הפנימיים והחיצוניים.

האמונה הבונה והסותרת היא כולה מעור אחד, אין בה כפולים וקפולים, המקפחים את חייה ברשותה על ידי העלם והסתה, היא פשוטה וחלקה, דרכה ישרה לפנייה, והיא הולכת מישרים. שרשיה הם בעבר, אך היא פונה המיד אל העתיד; היא רואה את ההווה בעינים גלויות, אולם הוא אינו משמש לה רק מעבר, פרוזודו לעולם הבא. על כן היא מטילה עבודה קשה על המאמינים; ההווה הוא קרבן העתיד, והם נושאים בעול מתוך אהבה והכנעה. ואוי לה לאמונה שההווה והעתיד נעלמים מעיניה, והיא שקועה רק בשעשועי העבר המזהיר; עולמה חשוך בחייה, והיא מצפה לשולחנם של אחרים. היא הולכת ומתנוונת, כח היצירה שלה פוסק, ובמקום העבודה והבנין באים הבטלה והשעמום, המביאים לידי הזיות, המרחיקות את האדם מעולם המעשה. כל זמן שהאמונה נובעת ממקור מים חיים, רוח הקודש שורה על מחזיקיה וההתפלגות רחוקה מום, אך בימים שחזון האמונה גסותם והיא אינה מתפרנסת רק משירי העבר, המסורה באה במקום החזון, המפרשים דוחקים את רגלי המקור, ועל ידי תלמידים שלא שמשו כל צרכם המחלוקת פורצת; איש איש פונה לאלהיו, ואין אדם מבין שפת רעהו...

II

אנשי האמונה הפנה אינם עושים את דבריהם סניף למחשבות אחרים, הם כולם מקור, ומעשייהם הם קלסתר פני המחשבות וההרגשות שבעומק הלב. ראיותיהם אינן מן החוץ כי אם מבפנים. הם רואים את העולם הממשי ראה אחרת; הנעלם גלוי לפנייהם והמרחק הוא בתוך ארבע אמותיהם. הגיונם הוא חזון לבם ומחשבותיהם שירת נפשם; הם רואים במקום שאחרים חושבים והם מסכמים את הסכום האחרון, בעוד שבעלי המחשבה מתחילים לצרף צדופים. הרגשתם ישרה ונכונה, כי יש בה משהו מן ההווה הנצחית, והיא נובעת ממקור האין סוף המתגלה בפנים שונים. הם רואים את העולם כנתינתו מידי היוצר, אין לפנייהם מסכים, ועיני רוחם צופות מסוף העולם ועד סופו; גדולי המאמינים יראו ברגע אחד מה שלא יראו אחרים באלפי שנים. הם קוראים במסכת החיים כאדם הקורא בספר, ונהירין להם שבילי הנפש כשבילי חייהם, על כן הם יודעים להביע את אשר בלבם בפשטות שאין כמותה. הגמגום בא במקום שהצידודים הנפשיים הם מטושטשים, והמליצה—בשעה שהמטרה אינה ברורה ומפורשת, לא כן אנשי הלב והאמונה, הרואים עולמם בכל מלוא רחבו, ואין דבר נסתר מנגד עיניהם, הם ברובם אמני הבטוי, סגנונם בדבור ובכתב הוא פשוט וברור, ולשונם היא לשון העם, לשון התמימות והחן, הכל ברור ושוטף כמו האמונה הזכה אשר בלבם; אין מחיצה בין לשונם ונפשם.

ראית המאמינים הגדולים יש בה מן הנבואה, היא רואה בתמונות ולא בציורי מחשבה; הכל חי וכולט לעיניה. עולמות שלמים מרחפים על פניה, כשהם ערוכים ומסודרים בכל פרטי פרטיהם, והיא רואה אותם בהתהוותם בעין, בעוד שהם אינם רק חזון. אין כאן היות הדמיון המטעה, הריאה את הכל מתוך הערפל, כי אם חזות הנפש החודרת והמקיפה, התופשת את הדברים תפישה של ממש מתוך חזון הלב. ההווה הוא בעל דמיונות לוהט, שלבו רואה חלומות, שאין להם פתרונים, באסמפיה.

IV

האמונה מאחדת ומיוחדת; היא תפארת היחיד המלומד וסגולת ההמון הגדול. היא כוללת, אך יש בה מקום להשראת הרוח של כל יחיד ויחיד, וכשם שפרצופיהם של בני האדם שונים כך אמונותיהם שונות; איש איש ואמונתו, איש איש וחזון לבו. שני בני אדם המאמינים אמונה אחת, אין היא עולה בקנה אחד; כל נפש ונפש ששה ומתהדרת בגונין שלה, והיא טובעת את חותם האמת באמונתה.

אמת ואמונה תאומים נולדו, ושתיהן ניוונות זו מזו; בחבורן חיהן ובפרודן מותן; לאמנה אות אמת במצחה; בשמה היא כובשת לבבות וארצות, ובשמה היא עולה על הגדרום ועל המוקד. מי מנה את כל חיונו השמים, חלומות העתים, געגועי אלהים והיופי, המקופלים בחוך ועזועי נפש אלה. שראשיתם מצער ואחריתם ישגא מאד. מי ידע את הצער ואת התענוג של גדולי הרגש והמחשבה, מאורי העולם במחשבה, במוסר ובדת, בשעה שבאה עליהם הרוח, ונפשם כיקוד אש, והם מתחידים עם חזון לבם, ורואים את האמת הנובעת מתוך מעין חייהם, שאינה נותנת להם מנוחה, עד אשר יגלוה ברבים? משה והרצל, בודה ומחמד, קופרניקוס ואיינשטיין, האריי ו. בעש"ט, מכשרם חזו את אלהיב, ואמונתם בלבם כאש בועדת, עצורה בעצמותם, ונלאו לכלכלה. מתוך ארבע אמותיהם יצאו להודיע טיבה ברבים, אף שהיא נולדה מתוך יחודם עם נפשם, כי לבם אומר להם שאמונתם היא אמונת הרבים, וגליה הוא בצל כנפי השכינה המרחפת עליהם. האמונה היא איננה רק הפלא הגדול המגלה לו לבן האדם את אלהים, כמו שאמר המשורר הגרמני נובליס, כי אם מגלה לו גם את האדם; את סוד היותו ופתרון חידת חייו. היא מראה לו את החיים מעבר לחיים, ומשם הוא משקיף על חיי הפרט והכלל, על חיי העולם הקוסמי, בעין רואה, והוא מתחיד עם קונו. ציוריו ומושגיו הם אינם כי אם אותם החיים הפנימיים, שמוצאים להם את בטוים בהגדרות מגומגמות ויוצרים להם צורות חיים יותר מתאימות בנמוסים ובמנהגים, המשמשים את בני הדור והכאים אחריהם.

מאמינים כאלה הם עמודי העולם, וניצוץ אחד היוצא מתוך לבם. כחו גדול להבעיר בערה בכל העולם, ואם הם אינם זוכים לדאות בעיניהם את פרי חוונם, תלמידיהם הבאים אחריהם, נהנים מזיו זוהר המעשים, הבאים בעקבות אמונה זכה זו. קדני אמונה היוצאות מתוך אמת-אמונה זו אינן יוצאות לכטלה; הן יוצאות מן הלב ונכנסות ללב, ומקורן מקור מים חיים לשעתן ולדורות. שופעות הן מתוכן שפע של אור ותמימות, זריות וטהרה, קדושה ומסידות הנפש, ובני האדם מקבלים עליהם את מרותן, ונעשו כפיפים להם שלא מדעתם. פה אין ההגיון לברד מכריע, כי אם גם טוהר הנפש, זוך ההרגשה, יושר המחשבה ואמונת אומן.

עולם האמונה הוא עולם בפני עצמו, והוא מתפשט על כל החיים בגלוייהם השונים; גם הרעת מתפרנסת ממנו, אמר אחד המעמיקים. ועולם זה חי על פי חוקיו החקוקים בו מימות עולם; תוכן האמונה משתנה, אך חוקיה שהם טיבה קימים לעולם ועד. יש עולם אמונה - אומר ר' נחמן מברסלב - שמשם נלקחה האמונה; ועולם זה הוא חלק מחיי האדם, ממנו סברו וממנו סכייו. ממשלתו על הכלל ועל הפרט והוא במסתרם ישכון; תורת העולם ותורת החיים ממנו נתנו ומשכנו בפינה חבויה שבלב...

מתנשאת לכל לראש. קול האמת מדבר מתוך גרונה בלי הרף, ורבבות מצוותיה בדבור אחד נאמרו, ובני האדם מקיימין אותן במסירות ובאהבה, כי יש בהן מן הפדות ומן הפאר שבחי העולמים. לב היחיד והצבור הוא המעין שממנו האמונה נובעת ואליהם היא חוזרת, ומרה את צמאון הדורות.

לא בעושר שלות החיים כי אם באושר, ובאמונה האושר והיושר גנוזים; היא מקור החיים המלאים והירות, טהרה ומסירות הנפש. בלב המאמינים מושרשת הדעת הנקיה, ואין בה מפסולת הלוחות; הכל ברור לפנייהם והם רואים את העולם ישר, כאשר יצא מתחת ידי היוצר, ואינם מבקשים חשבונות רבים, ואם באים יסורים עליהם, סם חיים הם להם, כי על ידם יבחן האיש, והם אמת המדה לעומק האמונה בלב נושאה. המאמינים היותר גדולים זיו הסובלים היותר גדולים, ודרך היסורים היא דרך האמונה. וכבר אמרו שאמונה בלי יסורים אינה אמונה כלל, היא לכל הפחות רק אמונה שבעל פה, ושבתכתי, ואינה אמונה שבלב. דור שיש בו אמונה רבה ההתלהכות מרובה בו, ובניו מקדימים תמיד נעשה לנשמע; קרבנותיו הם קרבן חובה ולא קרבן נדבה, ואין בהם לא נותר ולא פגול; קדשי קדשים הם העולים כליל על המזבח, אשר אש תמיד תוקד עליו לא תכבה. על כן תשרה השכינה תמיד עליהם, ואינה זזה ממעשי ידיהם לעולם, היא שומרת עליהם ואינה נותנת לרוח רעה שתפרוץ ביניהם. האמונה במובן היותר נעלה, היא אפוא נשמת החברה, ובזכותה האדם התדבתי חי וקים; בלעדיה האדם לא יגיע לידל מעשה, וימי חייו יעברו עליו לתהו ולהבל. אם יש בין הפראים, שמתר אדם מן הבהמה אצלם אין, נטיה כל שהיא ליצירה תרבותית או כלכלית, מקורה בלי ספק באותו הכח הרוחני הסמוי מן העין, שאינו נותן לו לאדם לשבת במנוחה, ומביאו לידי עבודה, המשפרת את חייהם ומעמידתם על תלם. כי גם אמונתם, המלאה שגיונות והזיות, היא כח מפרה במובן הצבורי והתרבותי; היא בונה ומחריבה, מסדרת וסותרת, כובשת ונכבשת, וכל זאת בעטייה של אותה הכמיהה הנפשית, הכמוסה במעמקי הלב. האמונה שהיא, לפי הדעה המקובלת, הכח היותר גדול המעכב את ההתקדמות האנושית, היא שאור העולם; היא היא החיונת לאדם דעת ומלמדתו בינה, לעמוד מול כל נחשול ונחשול שבים החיים, המלאים ספקות ויאוש, ומצילה את נפשו מן הכליון. אם אין אמונה אין מעשים, וירידתה היא אות להתנוונות כשרון המעשה ולאפיסת הכח הרוחני היוצר של הצבור החושב והעובד.

שקיעת האמונה מבושרת תמיד את ההדס הפנימי שבחי האדם, כי היא הסך הכל של החטוט הנפשי. החותר תחת כל יסודי הקיום האנושי; הוא מפורר את האנרגיה הנפשית פרורים פרורים, נוטל ממנה את הכשרון הקונסטרוקטיבי, ומפיג את ההתלהבות, שהיא הכח המניע למעשים יוצאים מן הכלל. החטוט מביא את האדם לידי כפירה פסיבית, שאין בה מקום לגדולות; תשושת כח היא ואין בידה לא לסתור ולא לבנות. אין כח הכפירה ההיא אלא בלעג. רואה היא כביכול את מומי הדור, ואין לה כלי זין אחר רק הבטול והלגלוג. בימים ההם, אין השלטון לא בידי הצדיקים הגמורים ולא בידי הרשעים הגמורים, שאלה ואלה מלאים אמונה ומצוות של סתירה ובנין כרימון, אלא בידי הבינונים, המבינים את הכל ואינם מאמינים בשום דבר, ימי שלטון הבינונים הם ימי מסה ומריבה, שלטון עקר שאין בו כח הכרעה; הדבור מרובה בו על המעשה, והמליצה באה במקום הרעיון, הנובע מתוך יסוד המלכות שבחי האדם-האמונה. דור של שקיעת האמונה הוא דור הגמושות, דור המדבר גדולות ואינו עושה אף קטנות; דור המדבר בלי מתן תורה.

רשימות

דפים מפנקס קטן

לתערוכת נחום גוטמן בחיפה

נחום גוטמן

עין זיתים

א

משהו על אודות הספור

בראשית היה: הספור. את ההפשטה קשר האדם הפרימיטיבי בתנועות הגוף – מוסרי-כליות; כוחזרוע; המית-מעים וכו' – ואת הסתכלותו תמיהתו, היא היא הפילוסופיה הראשונית שלו, תלה בספור, בפאבולה, האידויאה המופשטת, המעורטלת ללא-לבוש של מאורע, אדם או חי, לא היתה ידועה לקדמונים, לא הכירוה – ואילו היו מכירים אותה היו בודאי כוחלים בה. הקב"ה, כביכול, אף הוא לא יצר „מופשטות“, אלא גלם את האידויאה שלו המופשטת, בחומר, בציור, בנוף, בתאור. עלמו, כביכול, אָפּוּס הוא. על כל פנים לא, ספר-מדע, ולא „מאמר ארוך“... „ספר המדע“ והמאמר הארוך מאוחרים יותר. הרבה יותר. לאחר ספורי ספר בראשית וספרי שמואל ומלכים ולאחר האיליאס והאודיסיאה.

הספור סָפַר את האוּזן; הסביר ללב האדם התְמָה את כבשונו של עולם; בקש להסביר – ולנחם, ועדיין היא מבקש זאת עד היום. זהו תפקידו העיקרי בחיי האנוש המשתאה, הכואב, הכורע ברך באי־אונים והמתעלה באונים עד לשחקים.

הספור הוא המבאר את עצמו; הוא הניב הנאמן למעללי-אדם – ובהמצא לנו הניב, תמצא גם – הגאולה. וזה העיקר.

„חוננים-חוננים ברא הקב"ה את עולמו; חוג בתוך חוני, אומר אמרסון – ומשורר האמת תפקידו האלוהי הוא לעמוד במרחק, משתאה אף הוא ורונש למראה התנועה המצימצמת של העולם, וביחוד למראה האדם, הנקלע ללא-כלידת-הזכרה בתוך החוננים הצרים האלה; לכאוב יחד עמו, לתת כסוי לכאבו – ולנחמו. והוא גם תפקיד-הנצח אשר למלה המדוברת או הכתובה – יצירת הפלאים על-כלי-פלאים של האדם.

ודוק וראה: המספר הקרמון (כאן הכתוב מדבר בספור „התורה“ הקדום ובספורי „נביאים ראשונים“, ובדומה להם „האודי“ וה„אפוס“ העתיקים של ה„בארדים“ האריים וכו') וראי היה מלא את האידויאה המופשטת, כנון כל הפילוסופים המאוחרים, ששיחקו ב„הפשטות“, אלא שאידויאה זו נוצרה בלבו יחד עם התמונה, הרמות – הספור. העולם הוא תנועה בלתי-פוסקת לרגע. הוסרדי-תנועה הוא המות. ואף הספור – כלומר פירושה של אותה תנועה עולמית-שמית – הוא בהכרח תנועה, פילוסופיה „סטאטית“ של סעיפים מתים לא ידעו הם. כל הפילוסופיה וכל שאלות החיים וחידותיהם נתלמו בתנועת-הספור החיה. דופק הנצח הלם בתוכם, ומשום כך נשארו הם נצחיים כדופק-שלי-עולם.. ועוד יותר מזה: בבואת-העולם, שנשתקפה בספור, נשארה אך שם חיה ונעה ללא-חליפין, בעוד שהיא עצמה נתחלפה, ואף עצם הראיה באה מן הספור. ועד היום. את הנוף אנו רואים בעינינו של אחד מספר, שהראה לנו את נופו שלו.

ואין ספק כלל ועיקר: את כל האידויאות (ואותו עלם מספר חולני נפלא הרמאן באנג רשם פעם: „אפילו כל ההמצאות“) יש למצוא בספור העולמי. ההברקה הראשונה של כל אידויאה עולמית

חולפת תחילה על פני מוחו של המשורר. ואף אם אין לבאר זאת בדוכחות „לאבורטוריות“, כפי שגורסים בימינו, הנה אף-על-פי-כן זו אמת גדולה היא. וכשם שעם חלוקת-הברק קָעָעָם, בא ההרס והכאב – כן גם בחלוקת-האידויאה את רוח המשורר. היינו הך. והוא הוא כאבו של המחונן. ומשום כך נאמנות אותן האידויאות בעיקר במקורן הראשון, בספרו של המשורר או המספר. דוסטויבסקי מקפל בשנים-שלשה-דפים את פרויד כולו. אלא שכאן, בספרו של אותו „נופל ונלווי-עינים“, שהיה תהומי כטבע עצמו, אין אנו עומדים לפני מערומי-אידויאה, לפני ההרס של הברק והיעם בלבד – אלא אנו רואים גם בחלוקת-האש, אש האלהים, את דוח האדם, שם הפשטה של חקר, וכאן – האדם העומד בשדה-מרחבים. ונרעד מאימת מחוות-האלהים. שלפניו ומתכווץ באימותיו...

ואני מאמין באמונה שלמה, שמחוץ לספור, כמובני הנעלה ביותר, לא יצר האדם עוד פלא בעולם. עמוד ומנה את האותיות: „בראשית ברא אלהים את-השמים ואת-הארץ“ והחיה נא לפני עיני-הרוח את היר הכתובה הזאת, שרשמה את אלה, ואת הברירה של המלים ואת „רוח האלהים המרחפת“ בתוך השורות – ותראה ותדע עדי-ברור, שהמלים האלה נצחיות הן, כשמים וארץ עצמם – ומי יודע אם לא יותר מהם?... ולא אחת ברור לנו – לנו, החיים בתוך אותיות-הספר ומקופלים בתוכן – שהמלה הכתובה היא אחת מאיתני-הטבע עצמם, כדרים וכסלעים, ואשרי העם שקפל את חיוו במנלות נצה. הוא לא יאבד לעולם. ומכאן אולי גם הבז שלנו העברי לא בן, שבקשו להעלותה למדרגת אידויאה נצחית, בעוד שהיא כעצם-החומר אינה נצחית. ההפשטה שלנו היתה במלה החיה הדינאמית, ולא בחומר הסטאטי, המת. אלהים מופשט ומלה מופשטת – ואילו ההסתכלות באלהים, במעשיו, בחיינו, במעשינו, היתה כתנועה החיה של הספור החי והנע. ומכאן אתה למד, שאותו הפלא הגדול, הגלום ביצירת הספור

משכרונם. יאוש מקנן בנפש, ועריני-הנפש — אלה החולמים על חכרה מתוקנת יותר — מתרחקים מן המציאות ומוצאים להם מפלט מתלישותם בהיות מיסיות. בחוגי הנוער מתגבר היסוד האירוטי על האירואה החברתית או המוסרית, הסורוגנים משתלשים. במקום עיקר החופש הלאומי או הסוציאלי בא העיקר של חופש האהבה ללא סיגיי כבלי המשעשה מציקים על האנשים וקשרי-המסורת מרכאים, שכן הרצון הוא לפרוק מעל הפרש כל עול של חובה.

זוהי תקופה של אנרכיה, של תוהו ובהו כהלך-רוחה הצבורי של אומה, תקופה שלאחר הסער ולפני הסער, כשבני-הארס זועזעו במעמקי-נפשם על ירי נסיון מהפכני, שלא עלה יפה או שעריין לא עלה, תהוים הם ותועים. המהפכנים, השואפים לשחרור אנושי והמלאים סערת-מלחמה, נטולי פרספיקטיבה הם, עיניהם פקוחות לראות ללא כל הונאה עצמית, מלבד יחירי מספר, אנשי מוסר אלוהי, רואים הם בני-הארס את הרברים במערומיהם, אין רברים המכוסים עור צעוף; האמת המרה נראית ומושעמת במין תאותנות בהולה וגרושה; אין בוחלים בה ומוצאים ענין וחפץ להגזים עליה.

תקופה זו של ביו-ערבים, בין המהפכה של שנת 1905 ברוסיה ובין המהפכה הגרולה בה, אומר א. ראובני להחיות כרומן שלו „העצבון“, רומן בצורת יומנים, שכתבו בזמנים שונים על-ידי שלשה סיפוסים בשנות רחוקות שבעולם. אין ספק, שרק סופר עברי עשוי לקרב רחוקים כאלה: אסיה הגרולה רוסיה הזנימית וארץ-ישראל. היומנים נכתבו בעיר קרינסק, בסביב וברושלים. ויש מרחק רב בתיאור שלשת חלקי העולם האלה עם האקלימים השונים שלהם, הנופים השונים, ההוי השונה בכל אחר מהם והאנשים השונים. הכל כגון יפה, ולפרקים רומנטי-אכסוטי, כקסעים המלבבים על הסונגוסי הזקן: השמן אוציגור, ואף רושבי היומנים עצמם — שלשה אנשים שנפגשו בחייהם ולא נתאחרו בגורלם האנושי — מקוריים הם ומעוררים את המחשבה בסיפוסיותם העצמית והאיתנה, בחיותיהם ויחסיהם הכתישיים או הניהיליסטיים לחיים, כי לא רק מהלך של רוד עלה ביר ראובני לתאר, כי-אם גם ירע ללוש מחומר החיים שלשה סיפוסים עצמיים ולקרום עליהם ער ובשר. שלשת היומנים הם ציורי-נפש אמנותיים של שלש דמויות נאמנות, ששורטטו ביר אמן-פסיכולוג. כל אחר מהם מגלה קיו-חיים, שאיפות-חיות, רצינות וחולשות, כיאות לאישיות חיה וכנה השופכת את מרי-שיחה כלשונה, בהתאם לרוחה ולכוח הבעתה. איש איש ולבטון, איש איש ואצו ואיש איש והארשת שלו המיוחרת, ואף-על-פי-כן משלים איש את רעהו, מבאר איש את היות חברו, שכן נתוך שלשת היומנים משתלבים התיאורים והספורי.

תכונה משותפת לזינה, הסטרנסת, לקנפ המשורר ואיש-המוסר וללינקר, הז'ורנאליסט הסקפטיק-הניהיליסט, והיא האינטלקטואליות. הם הוגי-דעית כולם וחפשיים ברוחם. עול-חיהה, הגיונותיהם עשירי חוכן הם, אם כי כבר הוא משא-הגורל שהוטל על שכמם. העצבון הוא לחם יוסם. סיסמת הסופר בראש הספר היא: „ארורה הארמה בעבורך, בעצבון תאכלנה כל ימי חיך, ורברי המשורר קנפ באהר מדפי יומנו הם: „ולא נדע ולא נבין, כי יסורי רעינו יסודינו הם, כי את כולנו כאחד יקיף הבל העצבון הנסתר, העולה חרש-חרש מבטן הארמה...“ והרגשה זו, האיומה והמסארת, מלווה גם היא את שלשתם בכל צעדיהם. דומה, כי גם מגדלור אחד מאיר ורומז מרחקים לנשמות התלושות האלו, שהרי מתחת לסף-הכרתם מזדפרת בנפשם הנהיה למקור-מחצבתם, לארמת-אביתיהם, מקום שמה ישימו פעמיהם, ימצאו את מנוחתם, יתערו ויכו בו שורש — מקום המולדת ברוכת-יה, ששלשת גבורי הספורים ממעישים כל כך להגות בה לכאורה...

ב

הרקמה החיצונית של הספור איננה עשירה ואיננה רבת-מאורעות. הפכולה ניתנת בשלשה יומנים, שרושמיהם הם שלשה אנשים. על כן יקשה במקצת לספר את תנן הרומן „עצבון“.

בעיר קרינסק בשנת תרס"ח חיתה הקורסיטית, הצלמה זינה זומרפלר. סביבה היו מתהלכים בחורי-ישראל, אנשים מחוסרי-עבודה קבועה: המשורר קנפ, הז'ורנליסט לינקר, המורה העברי דפקין. שלשתם מתאהבים בינה

הקדמון שלנו — ספור זה, שהגיע בכוחו לפני שלושת אלפי שנים למדרגה זו, שאין להגיע אליה כיום בשום פנים — היה בו מן הגלוי כמה שטרקם בהפשטה במשך מאות או אלפי שנים בתוך האומה עוד מקרמת-קדמתא; עוד לפני שידעה את עצמה. אפיקה זו של ספר שמואל אי-אפשר, שהיא יצירת-ארעי של פלונ-יסופר. אין ארעי כזה ביצירה. אלא שכאן תמצית מצומצמת של בטוי לתרבות איתנה וגדולה, שנתגלמה בספור, בתנועת בני-ארם ויצריהם.

ואי משום כך אין להם ולפחדו, שהמבניקה החדשה תגרש את המלה החיה. לא. היא לא תפגום אפילו פנימה כל-שהיא בתכלת-השמים וברון-הצפרים — ולא תפגום גם בתכלת-השמים וברון-הצפרים, המקופלים במלה, במגילות, בספורי של האדם, שאך מנפשו ומבשרו יחוו מחזה-שדי ויכאב במחזה-שדי...

ד. קמחי

נחום גוטמן

ספן זקן

בְּקֶרֶת סְפָרִים

רומן של תקופה

(עצבון מאת א. ראובני. הוצאת אברהם יוסף שטיבל. תל-אביב, תרצ"א)

א

ספר העצבון ולא העצב; ספר הצער האנושי וסגרי חבריות וענוויות האדם. לפנינו שורה של אנשים-סיפוסים מתקופת ביו-השמעות. המתלכדים ביסודיהם ללא תקוה. התקופה היא זו שבין שתי מהפכות והאנשים מתהלכים כצללים, כאילו נישל מהם טעם החיים; אבר ההגה מידם והקרקע כאילו נשמט מתחתיהם. אין אמונה בלב, ואותם השואפים לשנוי-ערבין דומה, כי נתפכחו

ביתר יצירותיו חקר ראובני את החוש הזה בהחלט) סצמיחה כנפים לאישים הסובלים בעצבון. ראובני נתמסר כולו להזיותו הרמיוניות של איש חפשי כקנופ וקרא ררור לפנטסיות בלתי-הגיוניות, כאילו חש צורך להשתחרר מכבלי הריאליזם המשחיר את הרברים ויצור ספוסים לבביים ושורייב.

גם בינה זומרפלד וגם בגרשון לינקר מתרצצים עדיין כחות-חיים נפלאים ויסודיים. בחביון נפשם יש מן הנהיה. הנה זינה היפה והיורעת את כחה זה. דומה, כי אחת תעודתה לשחק באנשים שבסביבתה וללכדם ברוחה, כי כל אחד מהם, לפי תכונתו הנפשית ולפי מרת החלחכות; כפית אליה, וחש, כי גורלו קשור בגורל האשה מלאה החן והתבונה. כשהיא מסתכלת בראי, היא רואה את צוארה הלבן, המורקף בגאוה, כל חשוקיו ידועים לה, כל פתיליו — כחופי-משי הם לעינים מלטעות — ולאצבעות-החושים האלה — מרי יראוס הנוצצה עיניהם. החושים כופתים אותם. אמנם כן, ידעתי כל בסווייהם, האזנתי למדי... והציגים הבהירות, התכולות — למה יסבו פניהם מפני אותו מבט מקדר? עיני אלה... אשר אביש ישר בפני איש... ראה, איזה קור... עינים קרות לה. הכל מתאבהים בה, הוגים בח בצער והיא משטה בכולם. כי ככל האנשים שביצירת ראובני (מלבד קנופ הרציני והתם) חוש של אירוניה נמצח על הערותיה. היא נחנה בחוש פסיכולוגי ובמתתיה לצלול לתוך נשמת ידידיה ולגלם בשריפת מפסלת אחת אישיות וקו-אפיה המנוחכים... לינקר הניחליכשן קולע את שערותיה המתפוררות ביום שבו הם שוכבים בשדה, מהגלגלים בתבן וצוחקים... ומגדל חציר לעת בוא השמש, כשפאזי השמים בוערות באש אדומה! כה יפה היא תסרתה, אבל זינה הורסתה ומכאיבה ללינקר. אין היא הפצה לגרום לו נחת-רוח, אף-על-פי שלאחר נסעו, היא מתאמצת לקלוע את שערותיה כמעשה לינקר, היא גם חשה שמקומה של חבה אל האיש הזה, אבל אין לבה נותן לה להנאות את לינקר המתלוצץ-הציני. בעל "העינים האפורות" החצופות, הרציניות, שלא הרענה בושתי... וכן קנופ. מדי יערוב יכנס כצל, יפרוש לאותה זינה הסמוכה לחלון וישב הרש כענה היראה פן תנענע והיתה למיט, ישב ויסתכל כך בחמלה כזו עד שזפקע סבלנותו... ואחריו המורה דרפקין. בלילה היא מעירה אותם על-ידי נקישות בכותל המשותף של חדריהם, מציעה לפניו לשייל וגם הוא מתאהב בה, סיפוס זה כתואר ביכולת אמנותית ככירה, קריקטורה חיה ונאמנה, אהבת-גישתו לזינה, בשלנות, תכונתו של איש איך-אזני, הכרות אהבתו לאחר שכמעט עזב בגללה את כלו — כל זה מצויר ביד אמן.

כל אלה נגזרים אחרי זינה, אוהבים אותה אהבת-נפש.

ש שה אנשים שונים הם ושלשתם ההאהבו באותה אשה, אבל מה שונים דרכי-אהבתם ואפני גישתם ליצור האהוב! לינקר שם מסוה על פניו ונמלט ממבוכתו בהלצה כוצלחת, קנופ חולם והוהו ורדפקין זוחל ובוכה ונאנק. קיפולי-נשמה אלה, התפתלותם והתרשמותם מוצאים את בסוים כרשומי-עפרון מעשים, ודומה, כי מעולם לא עלתה לראובני להבליש במרה זו את כח הסתכלותו והבעתו כמו כאן. ברם לבה של זינה לשפגש-מעין קונדוטור הוא, כפי נבוי של קנופ. סיפוס-אכספרוס-יאטור. מאותם המהפכנים הנועזים, שנהגו "להחרים" בנקים וליהנות אחר-כך יחד עם המפלגה מההחרמה, ראינום לעתים בקולוניות המהגרים והסטורנשים.

וקנופ נושא בקרבו את אהבתו לזינה גם בערבות סיבך הקרות, ביומנו הוא רושם את חיותו שם, הוא מספר בפשטות את השנוי שנתחולל בנפשו, בשעה שביום סערה ביער ראה איך-ענק נופל. הרוחות נסתערו, האילנות רעדו מלא קומתם, חלו עד לשרשיהם שמתחת לארמה, ולמעלה פלטלו את ראשיהם והניעו רעמות-עליהם הפמיכות, המכוסות שלג, כערד סוסים מבוהלים. ורגעים היה היער כולו כהתפרץ בועקת-קרב פראית-זעם, זעקת-און רועמת, שהיתה משחברת מיד ומתפוררת, נפרשת אלפי קולות-יללה בודדים, רופפים, סביב השקט-השקט. וגם אני שקטתי, אמש בכואי הכיתה, מעדו רגלי מעיפות, מאפיסת-כת, ישנתי, ישנתי, דורות עברו עלי, תקופות על תקופות והיום קמתי מושקט, מושקט כיער. חיותיו הן כחיות היער. על שניהם עבר סער, הרגשת-משורר איתנה ונפלאה בו — הרגשת הקוסמוס ומעין הרגשה כזו חש בבקרו

ושופכים לפניו מרי שיחם, אבל העלמה אינה שמה לב לאהבתם. לפרקים תחוש מעין חבה ללינקר או לקנופ. אולם עד מהרה תתעורר ותיראה פנים ועומות ואדישות למחוזים אחריה. לבה לא אל אלה. ועם מופיע לעיר שפגם, בחור כארו, בריא גוף וגבה-קומה ושחקן. לינקר מביאהו אל זינה. בהכנסו לחררה — נוהג הוא לצנח לתוך כורסה ולבלי לשים לב אליה. כי אין הוא כרוך אהריה כיתר מכיר. זינה מתאהבת בו ומתמסרת לו. בינתיים גודע, כי מתוך הסתכלות מבער לחלון-חררה הכין שפגם התנפלות טירודיסמית על בנק. לאחר המעשה נעלם מן העיר והשאיר את זינה כשהיא הרה. המשפחה חושדת בה שלקחה חלק במעשה אהובה. היא נשלחת אל עירתה ונמצאת אצל אמה, שם היא מפילה. פעם נוסעת זינה לקרינסק וגודע לה, כי לינקר נאסר, דרפקין התחתן ונסע לארץ-ישראל, קנופ עלה ברגל ל"סיניה פולינה" לראות את סולסטוי. ובעירתה — שוב אהבה פמלית, עלם צעיר, משה צורין, מטייל לעתים עם זינה וסופו שמאבד הוא עצמו לדעת.

בשנת הרע"ב נמצאים קנופ ולינקר בסיביר, בנפה של נהר סונגוסקה. קנופ נעשה לאחר בקרו ב"סיניה פולינה" סולסטוי וחסיר של תורת אי-ההתנגדות לרע. הוא עובר-עוזר אצל אכר, נפגש עם סונגוסים, וסטייל בעירות-ער שבסיביר ומתעל מכות-הסערה שבהם. קנופ מתראה לעתים עם מכירו הלץ והמתלוצץ לינקר, אבל הוא חוזה את "אלהים בלבו" והבנה פנימית איננה פוסקת בו כל הימים. רק חולה הוא ומשתעל וזוקק לימות-החמה.

ובתרע"ד כניע לינקר לירושלים, מתהלך בחוצותיה מלא הלצות כרמון, מעורב הוא בין הבריות, כסכרדים כאשכנזים וכערבים, מסתכל בנעשה סביבו בעין חדה ולועגת ומרצה הוא. ש מצא בארץ-ישראל. קנופ החולה בא לירושלים; לינקר עורך נשף לכבודו. ממצאי לו כסף ושולחו להתרפא בלבנון. גם זינה באה הנה. לינקר בא לראותה, אבל כמלפנים אין לבה אליו. מזני מ, רה אהבה — יורה בו צעיר, אחי העלמה-מכירתו... "ברוך לבית-הרואר קניתי אשכול ענבים..." לקראתו, בא יהודי זקן... "נו, אמרתי" — נו, ענני בחיוך, טוב לחיות בארץ ישראל? — כלומר? — כן, הנה תלך... האכל ענבים והנה אני מחייך; אכן טוב לחיות בארץ ישראל... על כל פנים לא רע מאשר מחוצה לה."

ג

ראובני, בהיר המחשבז וההבעה, בעל ההסתכלות החרה והאכזרית הפקוה-השפוחה, דומה, סר הפעם במדת-טה מרכו הריאליסטית, הכבדה-המכבירה וקרא ררור לרמיונו. רמתם הרוחנית-מוסרית של גבוריו בעצבון איננה זו של ששות; אף התקופה איננה זו של ארץ-ישראל כי מוצקות וחשכה כבימי מלחמת העולם. כאן מפרכת ומתאבקת נפש משורר בעלת אפקים דחבים, עמוסים רגשות, מחשבות-ערך וכובד-אחריות לגורל האנוש ותעודתו בעולם-יה. יש שירה ויש צער — דבר המגוון את תוכן הספור או הספורים וממעט את מרת-המונוטוניות המכצצות מבין העמודים של שאר ספוריו, יש יסוד סנטימנטלי, כמעט לירי, בספור זה, יסוד הכתפרץ מבעד להסתכלותו החרה של ראובני ש:עשית כאן לכבית וגודשת-לחלוחית.

פרובלימת החיים בוקעת מבין שורות הרומן הזה. בשאר ספוריו מחניק ראובני בקרבו כל שאלה מוסרית או פילוסופית בדבר מהות החיים ותכליתם. דומה, כי שם הוא איש ההגיון ועבר הקיים, ודומה לפעמים כאילו הופקד בידו לתאר ביד נאמנה ומדויקת את המציאות. נזהר הוא שם שלא להגרר אחרי פרובלימות חבריות-אנושיות ומסתפק הוא בצויר ריאליסטי בלבד. אולם בעצבון" כאילו נתן מהלכים לבעיות העולם המטרודות אותו. המשורר והוגה-הדעות שבו מתרצצים בכח מבין דפי הספר, בעצבון" מוכללת ומוחשת השרגיות התהומית שבחיים, ברודותו של האדם והצורך במציאות יסודית, בקרקע מוצקת מתחת לרגלים, ויעקר העיקרים: חיותה הנצחית של האמנות, הכרענות ומדעיפה שפותיה כשל בוקר.

ד

בספר זה אנו רואים לפנינו את האנשים כשהם הוגים וחושבים, חיים וסובלים. וראה פלא, המוסיקליות המתפרצת מתוך יומנו של המשורר קנופ

לבוש אירוני: „אני מחסירי דרווין הנני: מאמין אני כי העתיד למארכי הימים, לנשאים בחיים באחרונה... רציני נעשה הוא ביחוד בשעה שהוא מעלה על שפתיו את שאלת האמונות. גם הוא נהפך אז למעין המתגבר, למגריר ולמתלהב, כמעט למשיר, מבחין בין סולסופי ומריוקובסקי, בין הגאון המקורי, היוצר בכח אלוהי ובין בעל-המלכה העמל והיגע, בדברו על אמונות—אין הוא מלביש את דברו בלבוש של לעג, כי על כן משתגר הוא מעצמתה הכתפית והמסעירה, מהכרחיותה ומסביוותה. „אמונות—כח סבני, יסוד מיסודות הנפש. אמונות, הרגשה וזאה — כהרגשת הרעב, כתאות המין. אמונות — לחיצה, רחיפה, פעולה. אמונות היא הזרחה הבלתי-פוסקת של יחידות הנצחית של כל יחיד ויחד... האמונות תכה על לב האדם, ורק היא אשר תכה על הלב. תקרא אמונות, דף של אמונות שהוא מענין גלבר — אינו נכנס בגדר של אמונות. אמונות — כח מביע הזוכן בלב האדם. ומכאן אהבתו הנריבה, האמיצה והאכהית להברו המשוור קנופ...

אהוב עלי טיפוס חי ומקורי זה, לינקר „קל הרעת“, הליצן והעמקן הפכה מכל שלושת החברים, רושמי-יומניהם ב„עצבון“.

לפנינו כאן יצירה מקודית וחשובה שערך אמנותי והיסטוריוספוטרי לה. ראובני איננו חניך הספרות העברית, יצירתו איננה אחת מחוליותיה המרובות של ההיסטוריה הספרותית שלנו, שכן מהלך ראובני יחיד ובודד במחנה הסוגרים, כאדם שבא מעולם זר. דומה, כי בספר זה קנה לו זכות-אורח בחולדות ספרותנו, כי על-כן מתוארים כאן תקופה ואנשים חיים על חיותיהם וקפולוי-נשמתם הדקים שבדקים, שהם חלק מהיונו הצנוה.

חבל, ש„לשון השירית-הנשגבה ביומנו של קנופ, הריאליטית-השומפת בומנה של זינה והאירונית-המחכמת ביומנו של לינקר איננה תמיד חלקה-טבעית. מורש לפעמים חוסר מזיגה, מעין כובד, חוסר-שפת — מה שמכביד לעתים על הקריאה הראשונה ומוחש ומושג רק בקריאה שניה או שלישית של קנופ, במקום שההסתעדות הסימפוטית, תאורי-השבע ושירי-ההגיון סוחפים עמם את הקורא והמהממים אותו.

גם מבחינת ננין הספור — אין נחת. כאן מפדפרות שלש נשמות ולמעשה לפנינו כאן שלש פאבולות, ששה מרכיבים, אם כי פזורות זעיר-פה זעיר-שם הערות ביומנו של כל אחד מהם, שיש בהם כדי להפיץ אור על אפיו של השני והשלישי. החוש היחיד המאחד את שלשת החלקים היא האהבה לזינה, שדמותה המבלבלת והמקסימה-המכניעה מרחפת על רפי היומנים של אהביה.

אבל הרצאת הדברים הלובשת חליפות לבושים שונים: ציוריות רעננה, מוסיקלית מתפרגת ועם זה שובה לב, וסגנון נוקב, חוזק, חר ומתלוצץ, יש בהם כדי להשכיח בנקל את כל אלה, שהרי „עצבון“ היא יצירה אמנותית, שקלשה אל קרבה את המציאה של תקופה, חלומה ויגונה; וגבוריה — דמותם, הגיונותיהם והרגשותיהם „הועקו במתכת החיים“, כלשונו של המספר.

ידיעות קלוב פאין

-- מהתאגדות הסופרים והעתונאים העברים בפולין נתקבלה הודעה

האומרת:

דבר השתתפותם של הסופרים העברים באחד העולמי של קלוב-פאין נכבד כשלעצמו. אולם השיבות אקסואליות קבל ביחוד עתה, בהתבסס הקונגרס של קלובים אלה בורשה, מקום ישיבתו של צבור יהודים גדול ביותר. התאגדות הסופרים והעתונאים העברים בפולין, שירעה מה רב יהא הד השתתפותם של באי-כח הספרות העברית בקונגרס זה בקרב היהדות הפולנית ומחוצה לה, השתדלה על כן להחיש את דבר הוסרו של כרכו לקלוב-פאין עברי בארץ ישראל. חברינו בארץ ישראל עמדו על ערך הרב וכידוע כבר מהעתונות נוסד המרכז הנ"ל.

את הישיב שביסניה פולניה. גם אז עכר עליו מעין סער כששמע את הישיב „מתלהב מדבריו עצמו, דוגו ועומד פתאום בדרכו ותיקע בהכאת-זעם את מקלו, בעל חוד הברזל בקרקע-הגן המכוסה עליו שלכת. עיניו הקרות הביטו אל הרחק, ממעל לו, כאילו נשא קול-זעקה אל מי-אחר או אל עצמו... החרימתי. ולבסוף רגע כשהוא מחווק, הוא מצא את עצמו האמוני טוב, בחיי עבודה ובעיקר של חיי-התנגדות לרע נשתלטה בלבו. מעתה יש מעם לחייו. הוא נעשה פועל-עוזר לאכר, כי העבודה היא יסוד החיים. ועל הייו הקודמים הוא מביט כעל דבר מת, הוא מבטל את שירתו הוא עברי, אבל מאמין הוא, כי „שגיאה יצאה ממנו, שגיאה נוראה, כי עול גרול נעשה לאיש נקי ורחב מפייע. לא בזה העול שלא קבלנו את מנהגי הרח, המכונה הנוצריה, שאבות כנסיותיהם קבעום... כי אז בזה שהדפסוהו (את ישו) לנצה, שהחרמנוהו, שהצגנוהו כראוה, כזומם רעה, כחוסא ומחשיא את הרבים... כי הוא היה מורה, ואפשר שהיה המורה, בו בזמן וקודם-כל היה נביא לישראל, נביא יהודי כירמיהו, כיחר הנביאים...“ אך, ששקה, מעולם הבטת ברצינות יחרה בפני החיים כוח לינקר ביומנו, ואמנם הקו העברי באפיה של אישיות שירית ומוסרית זו היא רצינותו הגדולה, כוכר-הראש שבמעשיו, תומו הנשגב. מכאן יחסו לחיים, התפעלותו משולסמו והפיתו הלירית, על-כן שופע יומנו שירה נפלאה. תיאורי סיביר וההוי הסוגסוי הרמים והשובה את הלב ומבין עמודי מהפרצת סימפוטית-טבע נפלאה.

אבל חסרה לו דראיה הארצית, השכחית-הפקחית, זו שאיננה זקוקה „למשקפים ורורים“ כדי לחיות עלי אדמות, זו שדועה לראות את הרבים כמות שהם בלי כחל וסרק, זו של לינקר זה, המלוצץ, מלא ספקנות כדמו, ציניקאי, ופסלויס. באשר יעבור ישא עמו את בת-צחוקו הכרזיה. הוא אוהב את זינה ולפרקים מתלהב מפייה, אבל מיר יחוש בקרבתה ויתחמק או יפלוט הלצה צינית, משפט מצחיק וההתלהבות הרגעית כאילו נשכחה כליל. יומנו נרשם בירושלים בשנת תרפ"ד, בתקופה שלשני הכיזת בלפור. בימים ההם — כמה רחוקים מאתנו ימים אלה! — שולפת החלוקה שלפון בלי מצרים. לינקר משופט בדחובות יבוס העתיקה ומראה את צינותו בפנישותיו עם אנשי הישוב הישן. נעים לו לבלבל סנדלר צעיר הרוש ממנו חוב, לשוחח עמו על מרת ערכם של המשקאות השונים, על „היין הפשוט, למשל, (ש) הוא משקה כבד, יותר מאשר בראש יכנס כדגלים... הליקר עולה למעלה בקלות רבה ומתפור ומפיץ זיקות...“ כאן פדוטה בכיסו עולה על דעתו להרשע באיזה כולל לשם קבלת החוקה... העסקנים הציונים ובתוכם יורדנו מלפנים דרפקין, הנקרא עתה דגלי (דרפקין מלשון drapau) מעוררים את חציר-לעגו...

אבל גם בלבו עוד עוכת דמות זינה. יום-יום הוא יושב בבית הקפה הערבי ברחוב יפו, מעשן נרגילה ומשוחח עם העיתונאי הערבי, אבל לבו, לבו לזינה, שצריכה להזייע באחר הימים מתחנת-הרכבת ויום הוא שולח את מבטו לעבר התחנה... ביום בוואה — הוא סר לבית מלונה, הוא מצפה לקבלת פנים ידירותיה, אולם זינה תשובותיה קצרות וקרות. לשוא חכה לה ולינקר קורא לעצמו: „הודקנת לינקר, מוחך טוכסם. ברם כתחת ללעג ולציניות מסתתרת סנסימנטליות גדולה, כי בתוך-תוכו היהו לינקר איש-דגש ששז מזהה על פניו. הנה רואה הוא את עצמו בלילה, שוכב וחושב: מעל לראשו קרה תלויה על בלימה, היא יורדת ירדה אפית, ואת ראשך אינך יכול להשות הצדה... במדה שהקורה התקרמה בירידתה — באוה מדה נכנסת אל עומק הענין, הקורה יורדת, הגיגך מתעמק... ובשעה שתיגע בהזעמקוחד אל סוף העומק העמוק ביותר — תדר גם הקורה צעד מטה, גולגלחך תמועד וישאר כתם לח ולא עוד...“ והוא מעיר: „לא מראה הקורה היורדת, כי אם מכת הקורה שירדה היא אשר הסיים.“ זהו הגיונו של לינקר. פרוש הדבר: מה בצע בהתנגדות לגורל, לכחות הטבע הפועלים את פעולתם. מוטב להראות פנים שוחקות לכל זה, לכל הפחות לא נהיה מרומים ומגוחכים.

הרצינות, קו זה המציין את אפיו של קנופ, מקנת גם בעמקי נשמתו אלא שהוא מביש להראות בכל מערומיו, והוא שש מזהה על פניו. ובשעה שהוא מכיעה דעה חיונית — הוא גומר בצורה של הלצה, הוא, למשל, מאמין ביהודים בעבורתם בארץ-ישראל, אבל בוש לבטא את אמונתו זו בדברים ישרים ומלבישם

הפילוסופיה" וכתב הרבה ספרים על נושאים פילוסופיים וסוציולוגיים. בשנים האחרונות השתתף בקביעות ב"פסישה צייטונג" וערך את הירחון "גורד" אונד זיד". הוא גם לקח חלק רב בצבוריות היהודית, הפילנתרופית והעממית. והיה ידיד פרטי לגורדוי ולהרצל. בן שבעים ואחת היה במותו.

מות סופר פולני. יוליאן אייסמונר, הסופר הפולני, יצא לטיול אל הרי הקרפטים לאחר נעילת הקונגרס של פאן, ובתאונת אוטו נפצע קשה ימת מפצעיו.

ספר-זכרון לפרנץ רונצוויג הוציא לודיג קצנשטיין-קסל, חבר הועד הפועל של האקדמיה למדעי היהדות. בספר-הזכרון נאספו כל המאמרים שנכתבו על פרנץ רונצוויג בעתונות הכללית והיהודית לאחר מותו של הפילוסוף. הספר נותן תמונה שלמה על אישיותו הרוחנית של המנוח ועל ההערכה שרכש לו בקרב היהדות בחייו וביצירותיו.

ספרית שופנהוייר. זה לא כבר נערכה בברלין מכירה פומבית של ספרית המשורר אדוארד גרזובאך, שהכילה גם שבעים כרכים מספרית שופנהוייר, ספרי מדע, בעיקר במקצוע הפילוסופיה, הורף, דנשה, אריסטו, פופ, לסינג, הרדן ועוד. לשופנהוייר היה הרגל לציין בשולי הספר הערות בלשון המקור (רומית, גרמנית, צרפתית, אנגלית). הערות אלו נהפכו לפעמים לזכות חריף עם המחבר, ויש שלא נמנע שופנהוייר גם מהערות עוקצות ושנונות, כגון "משוגע", "שוטה גמור", "גולם", "אידיוט", "ריקא", "סלפן" וכדומה. מכמה הערות אפשר היה לחבר ספר שלם. בשולי אחד הספרים ציין שופנהוייר 120 הערות, אשר הקצרה ביותר היא בת מלה אחת והארוכה ביותר יש בה כרי מאמר מדעי הגון.

כרך רביעי של כל שירי יהודה הלוי הופיע בהוצאת "מקיצי נרדמים" בפרנקפורט, עם הערות וביאורים מאת ד"ר ת. ברודי. "חיי היינריך פון קלייסט" הוציא המבקר והנוביליסטן הידוע, חוקרו של דנשה, קרל פדרן. הספר יצא בהוצאת "בריקנפרלאג".

"נציב הגליל" לאנטול פרנס בתור דרמה. באחד מתיאטרונים לונדון מציגים את הנובילה המהוללת של אנטול פרנס "נציב הגליל" (נדפסה בירחון "מעבדות" בתרגומו העברי של מ. אזרחי). שעובדה לדרמה. העבוד נעשה על ידי פטריק האמילטון.

"היהודי זים" בתור דרמה. הרז'יסר הגרמני יסנר נגש להציג על הבימה את "היהודי זים" לפויכטונגר (הופיע בעברית בהוצאת שטיבל) בעבודו הדרמתי של פול קורנפלד. את התפקיד הראשי ימלא המשחק המהולל ארנסט דויטש.

המו"ל הצרפתי טרמוא בא לידי המצאה איריגנילית מאד. הוא אומר להוציא ספר, שיכיל את עשרים הפרקים הראשונים של עשרים ספרים של מחברים צעירים. עם הספר יהיה "עשרים פרקים ראשונים". בכל אכסמפליאר תמצא מעטפה, שבה יודיע הקורא, איזה ספר יש ברצונו לקרוא בשלמות.

על אדוארד טרילוני, רעו של שלי, חבר ג. מסינגס ספר מעניין מאד. טרילוני, אחד מבאי כחו הטפוסיים ביותר של הרומנטיזם האנגלי, היה שודרדים, לקח לו לאשה בת שודרדים ערבי, חי חיים הוללים ופזועים בערי הבירה השונות של אירופה, התרועע עם בירון ושלי ולבסוף העלה את גופו של האחרון על המוקד בויארג'יו. היא גם נזכה בשעת פטירתו של בירון, כדי להכיר כמו עיניו את סבת חגרותו של בירון.

ספריה לעורים. גראשית המאה הזאת נוסדה בהכבירג הספריה הראשונה לעורים. היא מנתה בראשית הוסדה 5000 כרך, עתה היא מונה 34000 כרכים. בשנת 1905 השתמשו בה מאה איש. בשנת 1929 — 2,600. ספריות כאלו קיימות עתה בליפסיה, ורצלב, נורמברג ומרבורג.

מי הוא מציא הראינוע? בישיבה חגיגית הכריזה הסורבונה הפריסאית, כי המלומד והמציא המנוח מריי הוא מציאו האמתי של הראינוע. כידוע, היו עד כה חלוקי דעות בנידון זה. רבים סברו, כי האחים לומיר הם מציאי הראינוע ואחרים נתנו את כתר הבכורה לאדיטון.

ל.חר שקבלנו ידיעה ראשונה מארץ ישראל בנידון זה, באנו בקשר עם קליב פאין השולני שעסק בתורת בעל-בית בסדור הקונגרס. ביום 21 למאי קבלנו ממנו תשובה, כי מן המרכז בלונדון הודיעו לו על אישור קלוב פאין בתל-אביב, וכי שלחו כבר למוכיר הקלוב, הא' אשר ברש, הזמנה לקונגרס. בכלל עלינו לציין, כי הקלוב הפולני התיחס באהבה וברצון לכל משאלותינו. כדבר השתתפות חכריו בפתיחת הקונגרס ובכל החגיגות שנערכו לבבור הצירים. בחתום להוראות המרכז בתל-אביב נרשמו בתור צירים לקונגרס, ד"ר י. כהן וי. פויכמן. חוץ מהם נזכרו בפתיחת הקונגרס בתור אורחים כעשרים מחכריו חכריו הצירים והאורחים השתתפו גם בכל המסכות וקבלות-הפנים, שנערכו לכבוד המשתתפים בקונגרס. בבנקוט שנערך מטעם הקלוב הפולני, נשא ד"ר י. כהן נאומו-ברכה בשם הקלוב העברי המשתתף בפעם הראשונה בקונגרס. צירינו לקחו גם חלק פעיל בכל הישיבות המצומצמת של הקונגרס.

משום סבות טכניות וזורמליות לא נמסר התזכיר על-דבר הספרות העברית לציירי הקונגרס בשעת הקונגרס ותזכיר נזכר בצורה המקובלת בתנועת פאין. יודעם בחמש שפות וישולח לכל הקלובים בעולם כעבור זמן מה. — במשחה שנערך בכ"ב ביוני ע"י קלוב פאין הפולני נשא נאומו בא כח הפאין העברי, המשורר יעקב כהן. בו אמר כדברים אלה:

"אין ברעתי להקדים את ההרצאה על הספרות העברית, שתקרא, כפי שיש לקוות, בקונגרס הבא של הפאין-קלובים; אבל רואה אני לי חובה להציג את עצמנו לפניכם, גברותי ואדוני, בדברים קצרים. הספרות העברית לא חדשה היא, אבל היא נכנסה לתוך התפתחות חדשה ומיוחדת במינה בתור חלוצת התחיה הלאומית. נשואה ומטופחת על רעיונות תקומת העם ובנין ארץ המולדת, התעוררה הספרות העברית, ואתה גם השפה העברית, לחיים חדשים ומרובי-צדדים, ובתקוה ובבטחון היא צופיה אל פני העתיד. דורות יבואו אולי יביטו בתמהון על החזיון הגדול, אשר עם מפורד ומפורד על פני תבל רבה החל לשוב ולהתקבץ אחרי שנות מאות של רדיפות אכזריות, למען ניר והפרה את אדמת ארצו, אשר נטשה ושממה ימים רבים, למען החיות את לשונו אשר נכרתה מפיו ולמען עלות והבקיע מתוך מאמצי איתנים לחירות וליצירת-רוח חדשה ועצמית. אולם העצמיות שביצירה זו אינה מפריעה לה לקלוט ולמזג בקרבה גם ערכים וצורות של התרבות המודרנית האנושית-הכללית; יתר על כן: הספרות העברית החדשה, כמו כל ספרות מודרנית, ניזונה בלי הרף ונדחפת קדימה על ידי נצחונות רוח האדם, והפור המתמיד של העם גורם לכך, שסופרים עברים באים ביחסים אינטימיים אל עצמותם ואל רוחם של ארצות, עמים ולשונות, ומעשירים ככה ביודעים ובלאי-יודעים את ספרותם הם כשפע נסיונותיהם רבי-הגיונים. כן יכול גם הפאין-קלוב העברי, אשר מרכזו בארץ-ישראל, להחשב במדה ידועה כבין-ארצי, מאחר שכמה סופרים עברים יושבים בקביעות בארצות שונות. ברם, צריך להאמר, שהמגמה הבורה היא לרכו את כל חוצרת הרוח העברית בארץ-ישראל, מה שיועיל בודאי להשתרשותה של הספרות בקרקע מוצק ולהגדלת כבודה והשפעתה.

הנה כן עומדים אנחנו, חברים נעלים, בפעם הראשונה בתוך חברתכם, אנחנו באי-כחה של ספרות עתיקה-חדשה, מלאי אמונה בהתקדמות האדם ובאחות כל העמים, מלאי תודה על הערכים הרמים, אשר רכשנו מידי גדולי-הרוח של הספרות העולמית, ומלאי תקוה, שאותה השפה, אשר נתנה פעם לעולם את כתיב-הקודש, עוד תשוב ותתן לעולם יצירות בנות אל-מות".

בעולם הספרות, האמנות והתרבות

בוינה מת פרופיסור לודיג שטיין, יליד הונגריה. הוסמך בבית מדרש לרבנים ושימש ברכנות בברלין. אחר כך נתפרסם כפרופיסור לפילוסופיה באוניברסיטה שבברן. בשוייץ. המנוח היה חביב הסטודנטים, בפרט היהודים יוצאי רוסיה ופולין. הוא ערך את "ארכיון לתולדות

אישים, ספרים ומאורעות

— מטעם הוועד הלאומי, הסתדרות הסופרים ומשפחת המנוח הוקמה ביום ו' מצבה על קברו של שמואל שטרנבוין, למלאות שנה למותו. המצבה — אכן שיש. הכתובת עליה — שם המנוח בצירוף כנויו הספרותי: «ספוג», נאמו ד"ר י. קלוזנר בשם הסתדרות הסופרים ומ' ריונגוף בשם עיריית תל-אביב והוועד הלאומי. נוכח קהל מכרים ומוקירים רב.

— חברי «הבימה» נגשו בברלין להכנת המחזה «אוריאל אקוסטה» לקרל גוטשקוב. המחזה תורגם עברית ועובד על ידי שאול שטרניחובסקי. על הבמאי עובד א. גרנובסקי, מי שהיה מנהל התיאטרון היהודי הקמרי במוסקבה, על התפאורות — מ. פאלק, על המוסיקה — ק. רטהוין. בימים הקרובים מסיימת «הבימה» את המחזה «הלילה השנים-עשר» לשכספיר.

— מרים אליאס, מי שהיתה משחקת ה-בימה ונשתקעה באמריקה, ערכה בזמן האחרון נשף עברי בלונדון.

— בהוצאת ספרים מצפה יצאו לאור: הספר התשיעי של הספריה המקורית, צירוף העץ מאת עבר הדני; המלון הערבי-עברי מאת א. אלמליח. המלון כבול בערך 30000 מלים, המלים הערביות באות בכסויין העברי; «בקעת הירח», רומן בשני חלקים מאת ג'ק לונדון, תרגום ראובן גרוסקמן; ההוצאה מסרה לרפוס את הספר המפורסם של פרופ' ב. רוסל «הנשואין והמורסר»; הספר יופיע עוד החורש. בימים הקרובים יופיע ספור חדש מאת י. בורלא בשם «המרגנת». ספור זה אינו שייך לסריה «בת-ציון». הספר השלישי של בת-ציון, «החתימה», יופיע בעוד זמן מה.

— יצאה חוברת ב' של «אחדות העבודה». תכנה: ח. ארלוזורוב, דיווח של וערת החקירה (סוף); י. בן-צבי, הממשלה וחוקי העבודה; ד"ר רוטין, היהודים בתקלות העולם (II); רן פינס, המצב הכלכלי של היהודים ברוסיה הסובייטית; קרל ונר, משק העולם לאחר המלחמה והסוציאליזם; סכאל אסף, תקופת שלטון הערבים בא"י (כוף); ד. שמעוניובין, אהבה שלמה (II); ח. הזו, אשכנז (כפור); השקפוח, סקירות, רשימות, ספרים.

— יצאה לאור חוברת ה-1 (י"ז-י"ח) של הירחון המדעי «מזרח ומערב». מתכנה: משירי ר' שמואל הנגיד, יוסף מרקוס; משירת ישראל באיטליה בתקופת רמח"ל, ד"ר ש. ברנשטיין; התלמוד ויוסיפוס פלויוס, מנדל וולמן; כתיב וקרי בתנ"ך, מ. מבשין; הגרת דרמשטדט, מ. נרקיס; האם חבר רב האי גאון את שירי מוסד השכל? צבי קרול; רכנו אברהם אבן עזרא בצרפת, י. ל. פליישר; פתגמים ורעיונות על דבר נפש האדם ותכונותיה יעקב בקר; ר' יהודה חי אלקלעי, יצחק גור ארי; לתולדות היהודים הספר-דים בווינא, ד"ר מ. נ. גלבר; לתולדות היהודים בפאס, א. ש. משלי אריסטו, בתרגומו של ר' יצחק ב"ר אברהם עזריאל, אברהם אלמליח; על הגניזה הקהירית, ש. א.ז. מנאן ומאן הוא? צבי כשדאי; דפים נשכחים, ליאון ה. אלמליח; הישוב היהודי ביפו בשנת תר"ן-תרנ"א, ז. בן-טובים; להופעת גנזי קדם הרביעי, ש. ח. קוק; בקורת ספרים ועוד...

נתקבלו במערכת:

I. ספרות יפה מקורית:

ח. הזו, בישוב של יער, רומן חלק ב'. הוצאת אברהם יוסף שטיבל, ברלין-תל-אביב, תר"ץ. 280 עמ'.

ברוך כצנלסון, לאור הנר, שירים. הוצאת «עוגן», ניו-יורק, תר"ץ. 88 עמ'.

עבר הדני, צירוף העץ, ספור מחיי השדה בא"י. הוצאת ספרים מצפה, תל-אביב, תר"ץ.

אסתר ראב, קמשונים, שירים. הוצאת «הדים», תל-אביב, תר"ץ. 58 עמ'.

י. בן-גבדיאל, שועלים בירושלים. הוצאת «מוריה» תל-אביב, תר"ץ. 375 עמ'.

II. ספרות יפה מתורגמת:

הנריק סנקביץ, המבול, רומן. תרגום אברהם לוינסון, ספרית שטיבל, תל-אביב, תר"ץ. 300 עמ'.

III. ספרי מדע וחיבה:

היסטוריה של הספרות העברית החדשה, שיעורים מאת יוסף קלוזנר, פרופיסור באוניברסיטה העברית בירושלים, כרך ראשון: מבוא כללי; דוד המאספים, ירושלים, תר"ץ, חברה להוצאת-ספרים על-יד האוניברסיטה העברית, 309 עמ'.

מ. בילינסון, בימי תחית איטליה, הוצאת ספרים «חברה», תל-אביב, תר"ץ. 260 עמ'.

כתבי-יד בקבלה הנמצאים בבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים, תארום וחקרם גרשם שלום בהשתתפות יששכר יואל, הוספה מיוחדת ל«קריית ספר», שנה ז' ירושלים תר"ץ, חברה להוצאת ספרים על-יד האוניברסיטה העברית, 258 עמ'.

IV. כתבי עת ומאספים:

לשוננו, רבעון לשכלול הלשון העברית, בהוצאת ועד הלשון העברית בארץ ישראל, העורך: ד"ר א. צפרוני, כרך ג' חוברת א', תל-אביב, תמוז תר"ץ, 97 עמ'.

הלל, ירחון אמנותי ומדעי לעניני השירה והזמרה, כלי מבטאה של החברה הא"י לנגינה החדשה, בעריכת ד"ר מרדכי זנדברג ומ. ש. גשורי, 32 עמ'.

V. שינויות:

משחקי אספרט, עבדו בידי נ. הרצברג, הוצאת הקואופרטיב המרכזי של «השומר הצעיר», ורשה, תר"ץ, 106 עמ'.

שבע מסכתות קטנות, הוצאו עפ"י כחבי יד שונים בלויית מבוא והערות ע"י ד"ר מיכאל היגער, הוצאת «בלוך» תר"ץ, ניו-יורק, 100 עמ'.

מגלות לבתי-הספר, א. הרב והאורת, ב. מעשה חוטב עצים מאת ש"י עגנון, יצא על פי הצעת מחלקת החנוך של ההנהלה הציונית בארץ-ישראל, הוצאת «אמנות», תל-אביב, 28 עמ'.

העורך האחראי: ש. צמח

הוועד המרכזי
של אגודת הסופרים העברים בארץ-ישראל
משתתף באבלה הכבד של הגב'
שושנה פרסיץ
במות עליה אמה

מאי עדיף?

במאזנים שקול-נא
ותוכח מאי עדיף

תוצרת עברית טהורה —

הסיגריות

„גליל" — „נדיב"

כנו התוצרת של חברת ליבר-קפאו שנקלה כרמל מרמל לבת ונתלבת

הוצאת ספרים א. י. שטיבל ברלין-תל-אביב

יצאו לאור ספרים חדשים:

המבול חלק שני
רומן מאת הנריק סנקביץ תרגם א. לוינסון
הספר מכיל 230 עמודים. מחירו 250 מיל
בשביל חותמי הספריה 125 מיל.

הספר העשירי של הספריה המקורית
בישוב של יער ספר א' כרך ב'
מאת ח. הזז
מחירו 220 מיל, לחותמי הספריה 125 מיל.

להשיגם אצל הסוכנים הראשיים בימ"ס "מוריה" תל-אביב, ירושלים, חיפה, פתח-תקוה ועפולה; כ"כ אצל כל הסוכנים ומוכרי ספרים שבארץ.

חותמי "מאזנים" בגולה

מתבקשים להזדרז במשלוח
דמי החתימה לשנה השניה.

בא כחנו בתל-אביב הוא **ה' ל. צנציפר** סוכנו בירושלים - **ה' צבי קרול** ובחיפה - **ה' מ. גלרנטר**

יהם מיופי כח לקבל כספים, מנויים ומודעות בשביל "מאזנים".
כדי להקל על עבודת ההנהלה מתבקשים החותמים למהר
בסידור החשבונות ובסילוק דמי החתימה לשנה זו.

הנהלת "מאזנים"

כתובת הנהלה: תל-אביב, רחוב יהודה הלוי 37, קומה שניה

יקבי ראשון-לציון וזכרון יעקב "כרמל מזרחי"

(ארץ-ישראל)

ייק קוניאק ארם וליקר

אותות כבוד והצטינות:
המבורג 1897 פריז 1900
וינה 1906 טורינו 1911
מוסקבה - - - 1923
וומבלי לונדון - - - 1926
יפו תל-אביב - - - 1926

המשרד המרכזי:

ראשון-לציון, ארץ-ישראל
סניפים וסוכנויות:

אסיה:
בארץ-ישראל - חברת "כרמל מזרחי" - ירושלים,
תל-אביב, יפו חיפה צפת וכל המושבות העבריות.
בסוריה - חברת "כרמל מזרחי" - בירות, דמשק, חלב,
בהדרו - בומביי
במזרח הרחוק - חברת "כרמל מזרחי" - שנגהאי

אירופה:
באנגליה - חברת "פלוק" שורדיטש 178/9 - לונדון,
בשוויצריה - ג'נף, בגרמניה - ברלין, בצ'כוסלובקיה -
ברוקס, באוסטריה - וינה, בפולניה - ורשה, בדנציג,
בדניה - חברת "כרמל" קופנהגן, בהולנד - אמסטרדם,
בארצות הברית - ניו-יורק, בארגנטינה - בוינס-אירס,
בברזיליה - ריו-די-ז'נירו,
במצרים - חברת "כרמל מזרחי" - ההירו, אלכסנדריה,
פורט-סעיד, סואץ, מנסורה, טרנסול, יוהניסבורג,
מלבורן,
ניו-זילנד:
אוקלנד, הסטינגט.

הוצאת "מוריה" תל-אביב

יצא לאור

שועלים בירושלים

מאת מ. י. בן-גבריאל

רומן זה הוא רב-גוונים וחליפות במאורעותיו שמקומם בירושלים ובמדבר. סקרנותו של הקורא בו מתוהה מן הדף הראשון ועד האחרון. זהו הרומן הראשון מחיי הבדויים ובפרט מסביבתו של אבן סעוד. בפעם הראשונה בעברית תואר כאן תסבוכת של אבנטורות פוליטיות מלאות יומה ועוז. ומתוך כל זה הרי הספר חדיש בספרותנו.

ה מ ח י ר : 200 מא"י; לחותמי "מוריה" - 125 מא"י.

להשיג בבתי מסחר ספרים "מוריה". בתל-אביב, ירושלים, חיפה, פתח-תקוה, טבריה, עפולה, כפר-סבא.

באמריקה: «Moriah», New-York, 46, Cannal str.

בורשה: למגן תוצרת הארץ, לשנה 4.

מצפה, חברה להוצאת ספרים בע"מ, ת"א

יצא לאור

צריף העץ

ספור מחיי השדה בא"י

מאת

עבר הדני

— הספר נכתב ביד ענוגה ובאהבה רבה. פנת הגליל העליון על סף החולה מצאה לה את פיטנה הראשון. חבלי הכבוש בעבודה ושמחת היצירה, עיפי העבר בארץ ונצני הדור יליד החופש, הבצה וצמחיה, עדר הצאן, הפרה הפשוטה והגזעית, האדם והמכונה—כל אלה נרקמים לרקמה אחת, לא רבת-צבעים, אך דקה וחמה וטובת-טעם. קרקע המולדת נותנת פה את ריחה. עובד צעיר, אשר עבדה במשך שנים, יצא לחרישה ראשונה גם בעט. מן התלם שנפתח עולה אד חם וטהור. שעת בוקר טובה היא לו ולמולדת מחיר הספר בל"כ 125 מא"י, מכורך - 155 מא"י.

הסוכנות הראשית להפצת ספרי הוצאת "מצפה" ביס"ס "תרבות" בע"מ, ת. ד. 67, תל-אביב.

יצא לאור
ונמצא למכירה

קִּחְבֵּי בִּי

מחזור אגדות וספורים
לחגים וזמנים
לבני-הנעורים

מאת
שמואל הר

הת כן:

- א. כוסו של אליהו הנביא.
- ב. מול הר האלהים. ג. היונה והעורבים.
- ד. שופר-הקדומים. ה. החג האחרון בחיי-משה. ו. חרב החשמונאים. ז. המן הנצחי.
- ח. ליג בעומר. ט. נר-הקדושים. י. אגדת-הסתו. יא. היכל-השלג. יב. השבוי בממלכת הקרח. יג. פרח-האביב.

פרס לחותמי "מאזנים" בפולניה

אנו נותנים את הקובץ
הספרותי המצוין רב התוכן
ומלא הענין

"כנסת"

432 עמודים גדולים על נייר משובח
שמחירו הנורמלי 17.80 זהוב

לחותמים חצי שנתיים - 10 זהובים
ולחותמים שנתיים חנם לגמרי

הפרס הזה ניתן רק לאלה, שישלמו את דמי החתימה
(לחצי שנה-30 זהוב, לשנה-60 זהוב) במשך חדשי

יוני - יולי ש. ז.

הסוכנות הראשית לפולניה:

בית מסחר ספרים "עבר" וורשא